

HNOJENÍ A DRUHOVÉ SLOŽENÍ TRAVNÍCH POROSTŮ

aneb

*Co nám mohou říct dlouhodobé
pokusy?*

MICHAL HEJCMAN

*Katedra ekologie
Fakulta životního prostředí
Česká zemědělská univerzita v Praze*

1. HISTORIE HNOJENÍ aneb Hnojilo se již od neolitu?

*Ing. Ludvík Hejman, Velký Vřeštov v
Podkrkonoší*

Nepřímé hnojení – podpora druhů schopných poutat N₂

1. HISTORIE HNOJENÍ aneb Hnojilo se již od neolitu?

• Neolitická rodová chata – Březno u Loun

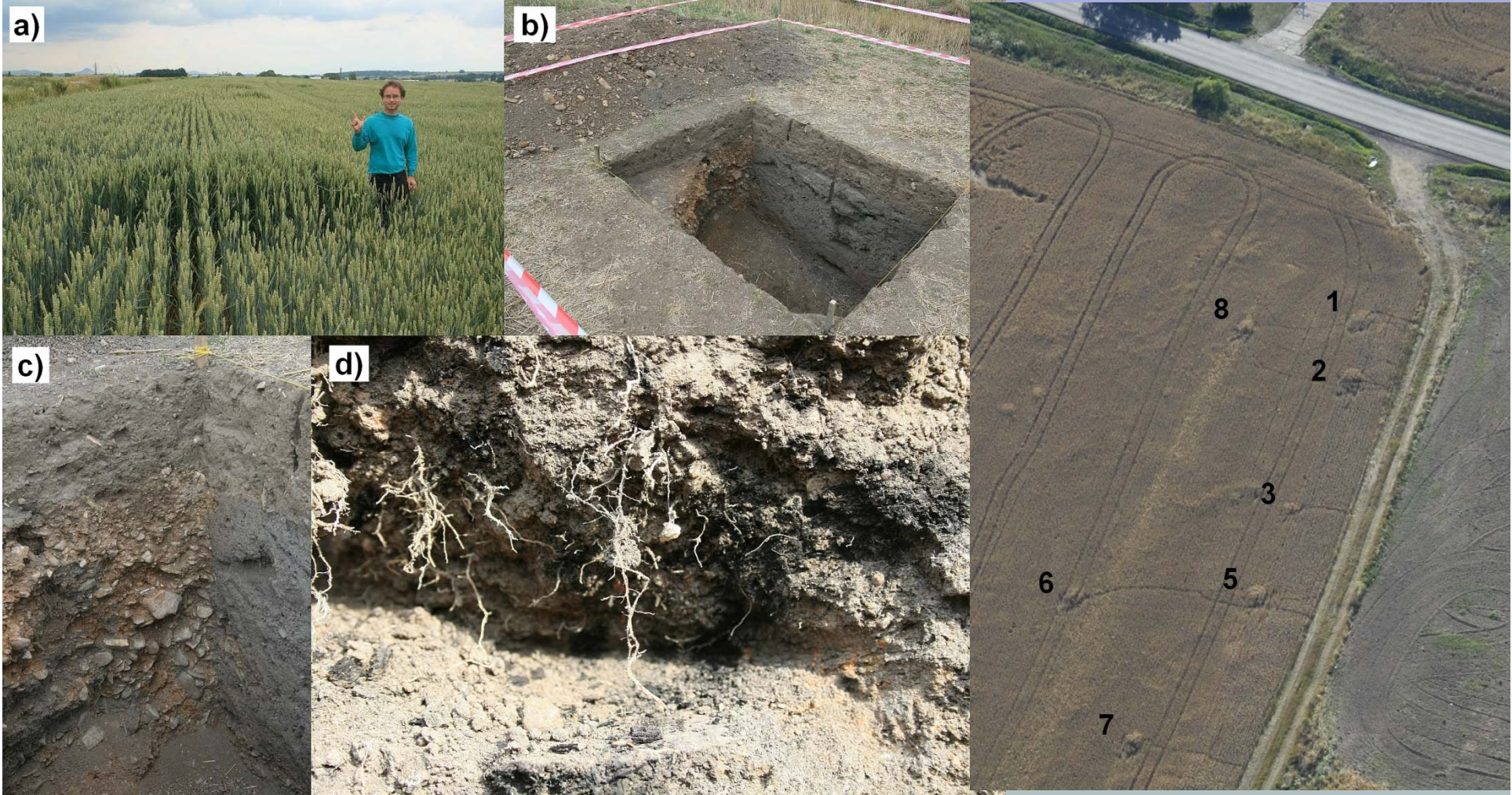
Žďáření – získávání zemědělské půdy pomocí
ohně

Popel – organo-minerální hnojivo, pH = 10.6, Ca =
15%, P = 1%, K = 3%, Mg = 1%

Přímé hnojení – aplikace minerálního nebo organického hnojiva

**Hejzman M., Pavlů V. (2010): Hnojení – novodobý nástroj nebo odvěká
součást zemědělství? *Vesmír* 89 (10): 598–601.**

Popel – nedílná součást jakékoli sídelní aktivity

Hejcman M., Ondráček J., Smrž Z. (2010): Ancient waste pits with wood ash irreversibly increase crop production in Central Europe. *Plant and Soil*. In press.

Nitrofílie – je řízena dostupností fosforu

- Kopřiva dvoudomá na hromadě popela, který má minimální dostupnost N!
- Obsah celkového dusíku v půdě je často negativně korelován s produkcí biomasy (nitrofílií)!

Příjem prvků a pH

- Příjem fosforu je často zodpovědný za kalcifilní a kalcifóbní chování druhů (*Tyler 1996*)
- U dalších druhů je to příjem železa
- Velký vliv i příjem N
- Druhově bohaté travní porosty: P koncentrace v půdě vždy **do 5 mg/100g** (EDTA, *Janssens et al. 1998*)
- Nejvyšší druhová pestrost vždy zaznamenána pod optimální úrovní koncentrace P v půdě pro výživu většiny druhů rostlin.
- Pro K je maximální druhová početnost v optimu.

Koncentrace živin v sídelních, výrobních a pohřebních areálech

**Kolik P obsahuje
nebožtík a jak se
pozná, kde se rozložil?**

**Hejcman M., Smrž Z. (2010):
Cropmarks in stands of
cereals, legumes and winter
rape indicate sub-soil
archaeological features in
the agricultural landscape of
Central Europe. *Agriculture,
Ecosystems and
Environment* 138: 348–354.**

1. HISTORIE HNOJENÍ aneb Hnojilo se již od neolitu?

Košárování – přímé organické hnojení založené na transportu živin v krajině pomocí zvířat

1. HISTORIE HNOJENÍ

- Vznik pestré škály vegetačních jednotek vlivem transportu organické hmoty (a hnojení) v krajině

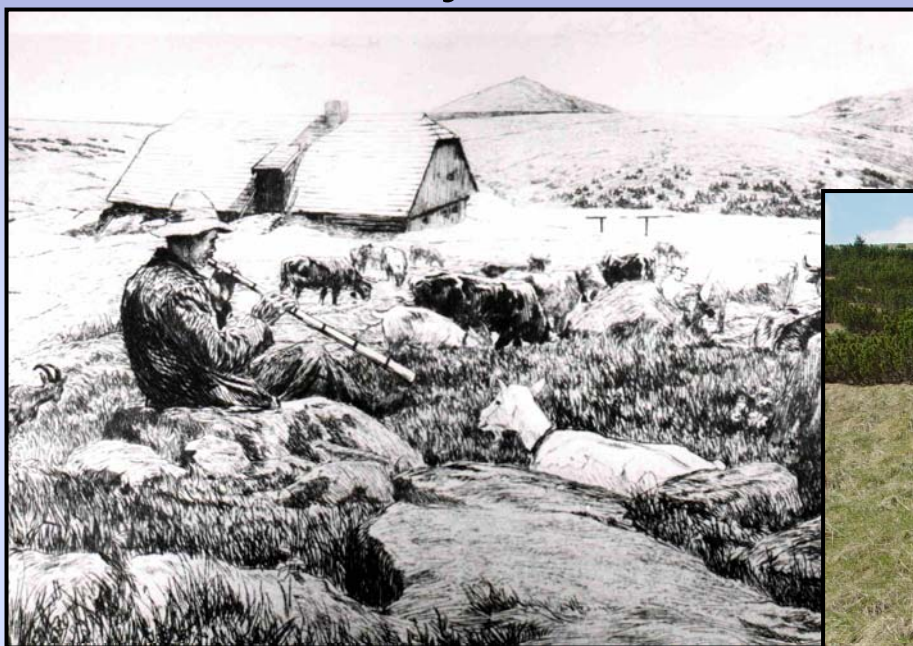
Hrabání steliva

Transport sena v Krkonoších,
Kozí Hřbety, poč. 20. stol.

1. HISTORIE HNOJENÍ

- Kejdové hospodářství v Krkonoších již od 16. století, využívání i dřevěného popela

Letní boudy na hřebenech Krkonoš

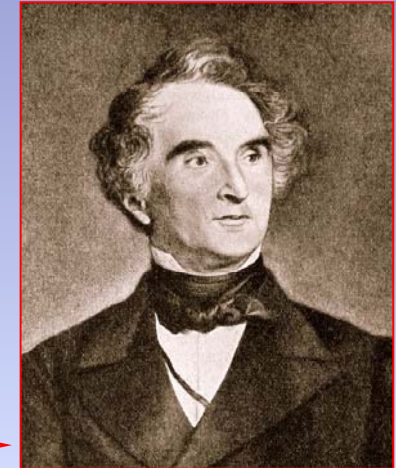
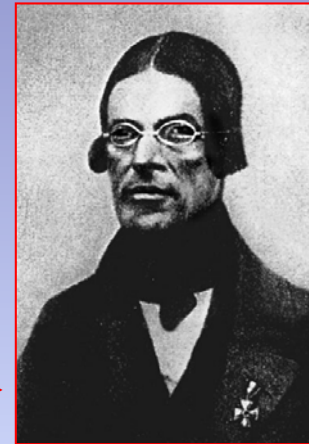
1. HISTORIE HNOJENÍ kejdové hospodářství v Krkonoších

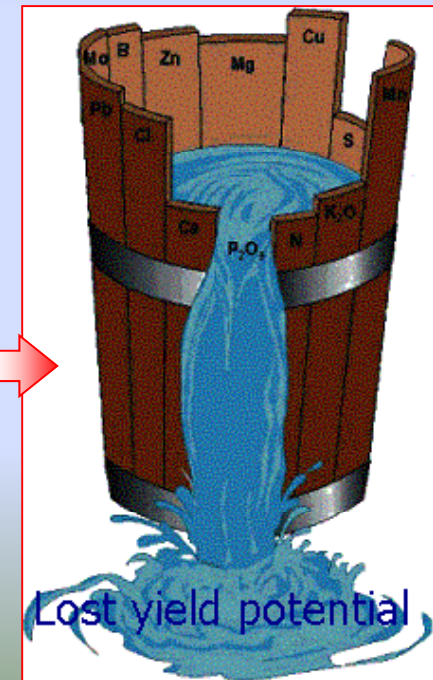
Jímky na kejdu v první zóně KRNAP

2. TEORIE MINERÁLNÍ VÝŽIVY ROSTLIN

- **HUMUSOVÁ TEORIE** – rostliny využívají již hotové organické sloučeniny, které získávají z půdy
- **Carl Sprengel**: 1826 – zavrhnul humusovou teorii, 1828 – **základy zákona minima**
- **Justus von Liebig**: 1840 a 1856 – publikoval knihy, v nichž prezentoval **minerální teorii a zákon minima** bez citování předchozích prací Sprengela

SPRENGEL-LIEBIGŮV ZÁKON MINIMA
pro růst rostlin je limitující ten prvek, který je v minimu (*van der Ploeg et al. 1999*)

- **Ústí nad Labem (1856)**: zahájení výroby superfosfátu (*Vaněk et al. 2002*)

Reklamy na hnojiva v učebnicích z 19. a počátku 20. století

Výnosnost

výroby živočišné je zajištěna jen tehdy, je-li zabezpečena dostatkem statkového krmiva, jehož výroba a jakost může být zaručena jen plným hnojením, jež zůstává stále nejlevnějším výrobním prostředkem.

Všechny 4 hlavní živiny

**dusík
fosfor
draslo
vápn**

plnohodnotné všestranné hnojivo,
bez obav jednostranného hnojení,
úspora dovozu při hnojení vzdálených pozemků,
místa uskladnění,
míchání,
rozhazování,
bezvadná stejnoměrnost smíchání, okamžitá pohotovost k použití,
výborný výsledek u všech kultur pícninářských zaručuje
naše hnojivo

CITRAMFOSKA

Vyrábí
Čsl. továrny na dusíkaté látky
Moravská Ostrava III.

Nejen výnosy ale i jakost píce

závisí velmi na kys. fosforečné, které je v našich půdách nedostatek. Nejvhodnější náhrada kyseliny fosforečné pro louky, pastviny, jeteloviny, krmné obiloviny, okopniny i silážní plodiny

zaručí

**THOMASOVA
MOUČKA**

značka

ČTVERLÍSTEK

Výrobek

Pražské železářské společnosti v Praze

Vyznačuje se vysokým obsahem kys. fosforečné a výbornou rozpustností

Pícniny hnojené Thomasovou moučkou odstraní
**nedostatkové choroby, v našich chlévech
v době zimní působících mnoho škod**

2. JAK ZJISTIT LIMITUJÍCÍ ŽIVINU?

- Využití krátkodobých pokusů s hnojením travních porostů (*Gusewell et al. 2005*)
- Znalost limitující živiny je důležitá pro ochranu druhové pestrosti travních porostů! N – podpora ostřic, NP – vysokých trav, P- podpora jetelovin
- V travních porostech:
  - 1) limitace celkové produkce biomasy,
  - 2) limitace každého druhu zvlášť
- Listové analýzy – kritický poměr mezi N/P
- Mokřady: optimální poměr 14 – 16, <14 limitující N, >16 limitující P

ostřice kulkonosná

jetel luční

medyněk vlnatý

3. DUSÍKATÉ HNOJENÍ

Je N hnojení hlavní příčinou vymizení chráněných druhů z travních porostů?

- Vliv N hnojení je řízen dostupností ostatních živin, zejména P (smilka, N/P = 16/1) →
- Negativní vliv aplikace N na druhovou pestrost se projeví pouze pokud je N limitující živinou (psárka, N/P = 8/1) ↘
- Rozdíl mezi „krátkodobou“ a „dlouhodobou“ aplikací N hnojiv (ostřice prosová, N/P = 18/1) ↶

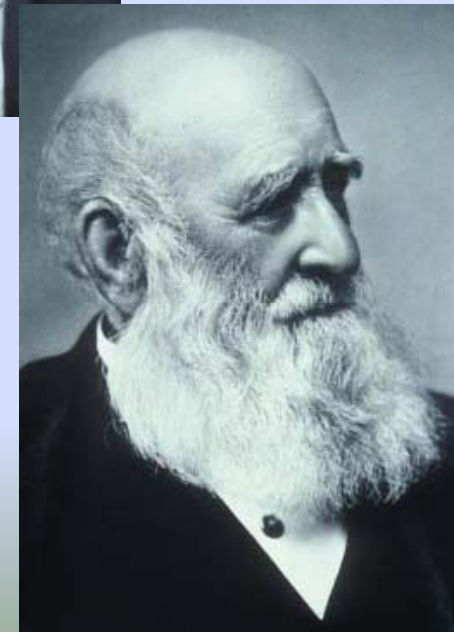
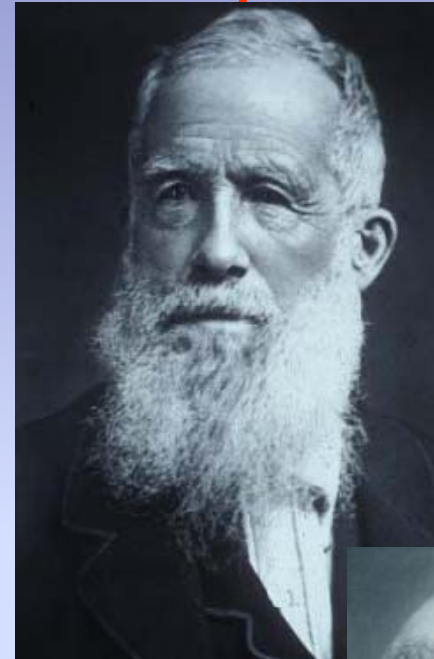
Broadbalk wheat experiment (Rothamsted UK)

Sir John Bennet Lawes

Založení pokusu: 1843

Kontinuální pěstování pšenice

**Varianty hnojení: hnůj, minerální
N, P a K hnojiva, kombinace hnoje
a minerálních hnojiv**
kontrola bez hnojení

Sir Joseph Henry Gilbert

Broadbalk wheat experiment (UK)

Park Grass Experiment (Rothamsted)

- Založen 1856
- Archiv půdních vzorků
a vzorků biomasy

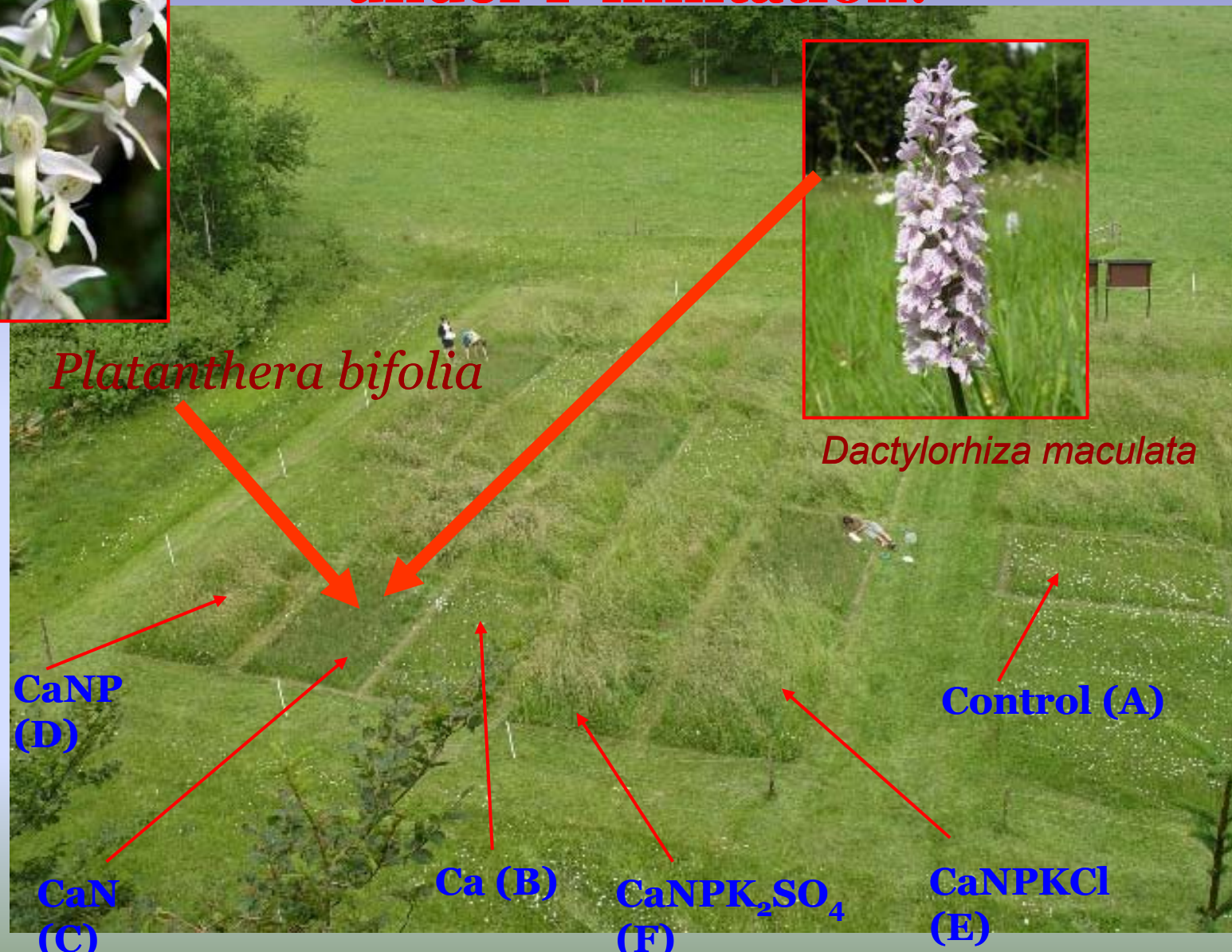
Rengen Grassland Experiment: přežijí orchideje dlouhodobou aplikaci N?

- Pokus založen v roce 1941 prof. Ernestem Klappem
- Dominantní druhy v době založení:
Nardus stricta,
Calluna vulgaris
- Jak je produkce píce a její kvalita ovlivněna hnojením?

Hejcman M., Klaudisová M., Schellberg J., Honsová D. (2007): The Rengen Grassland Experiment: plant species composition after 64 years of fertilizer application. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 122: 259-266.

The Rengen Grassland Experiment (RGE): Orchids survive 65 years of N application under P limitation!

Platanthera bifolia

Dactylorhiza maculata

CaNP
(D)

Control (A)

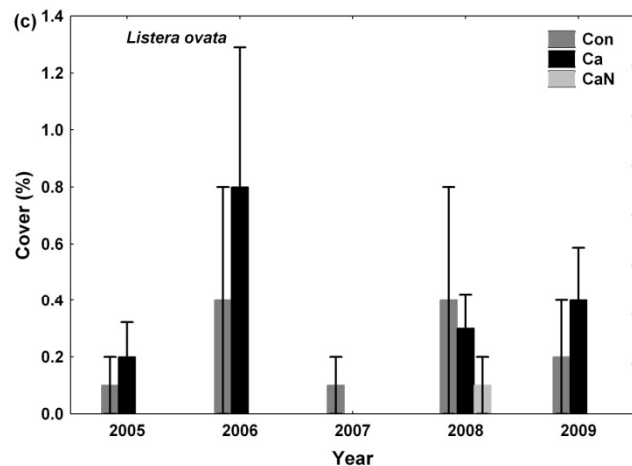
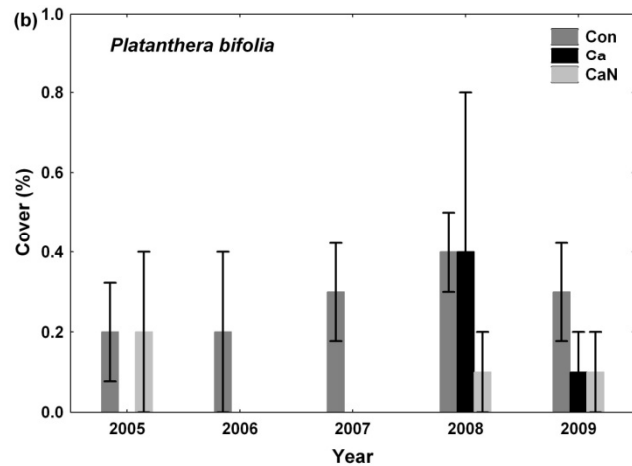
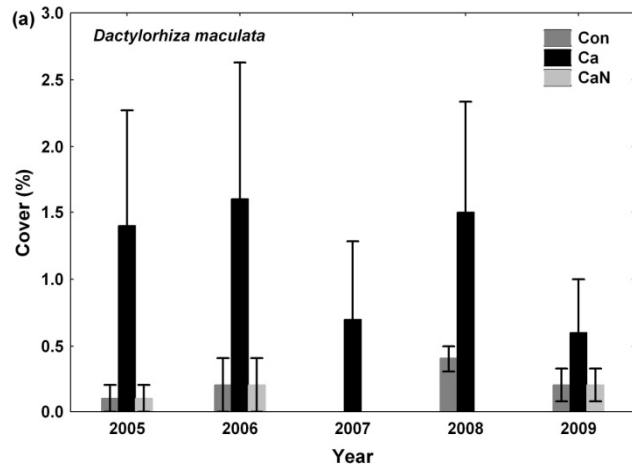
CaN
(C)

Ca (B)

CaNPK₂SO₄
(F)

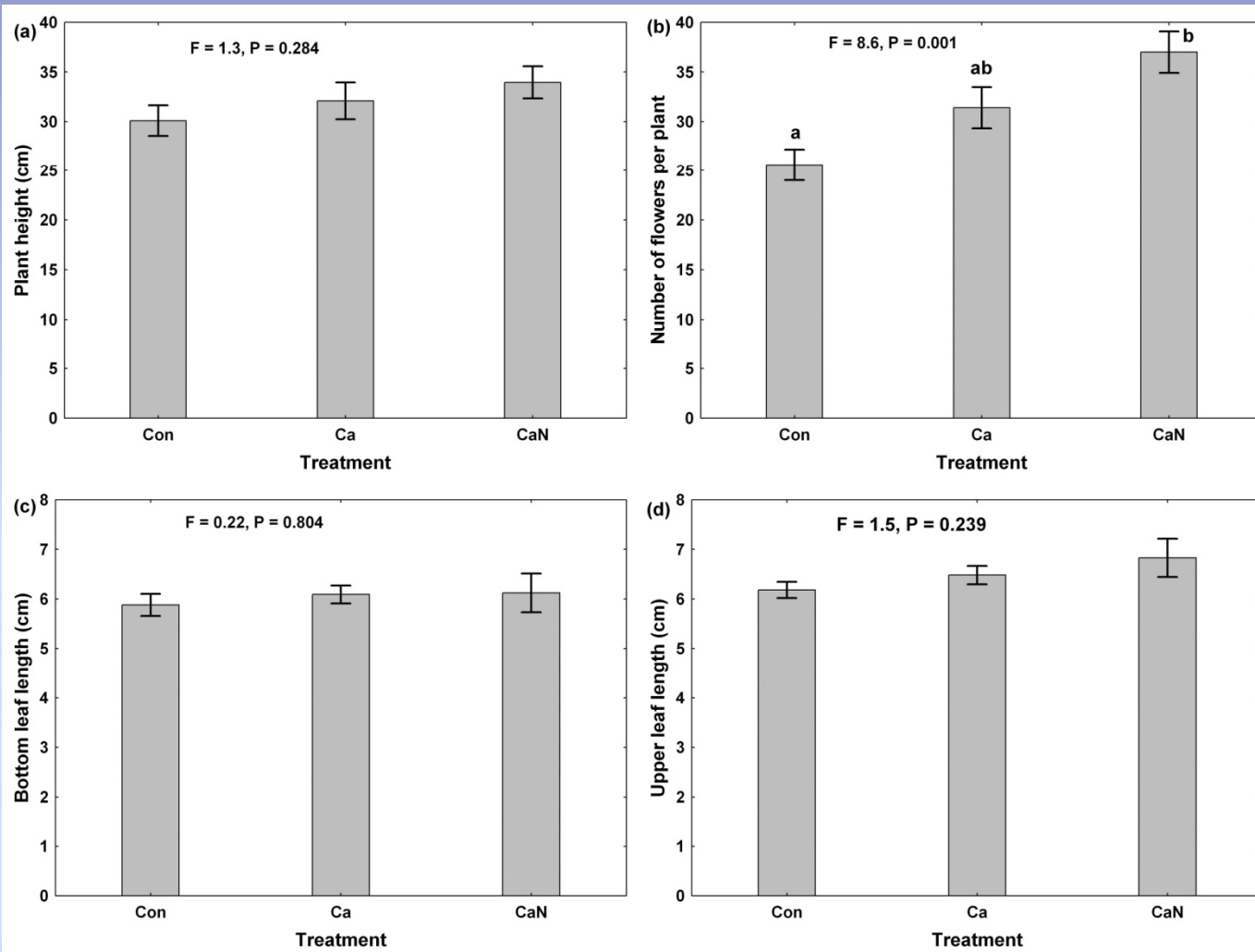
CaNPKCl
(E)

Rengen Grassland Experiment: orchideje přežijí dlouhodobou aplikaci NH_4NO_3 (100 kg N/ha)

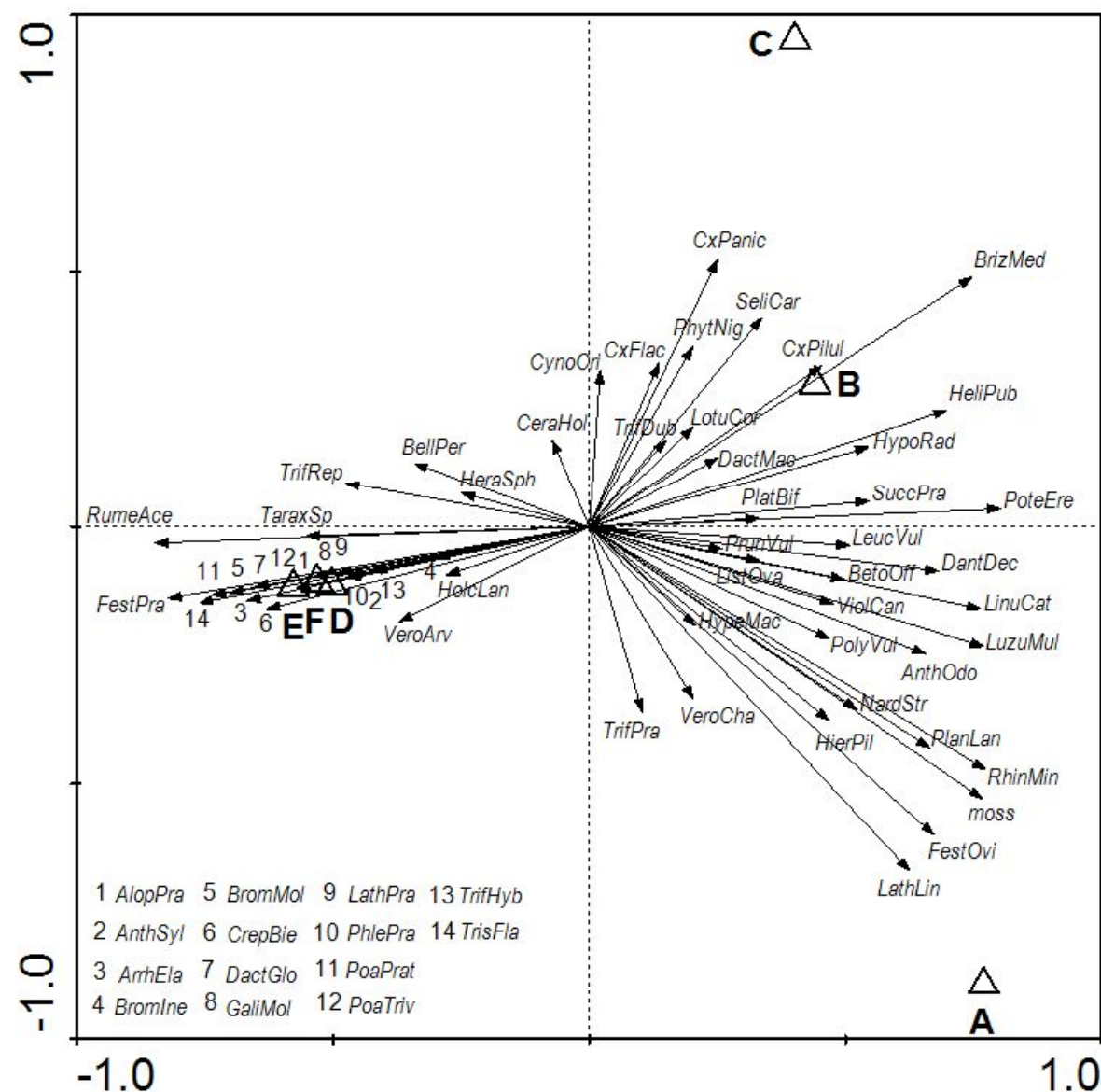
Hejcman M., Schellberg J., Pavlů V. (2010): *Dactylorhiza maculata*, *Platanthera bifolia* and *Listera ovata* survive N application under P limitation. *Acta Oecologica*. In press.

Rengen Grassland Experiment: vliv hnojení na velikost *Listera ovata*

Hejzman M., Schellberg J., Pavlů V. (2010): *Dactylorhiza maculata*, *Platanthera bifolia* and *Listera ovata* survive N application under P limitation. *Acta Oecologica*. In press.

Rengen Grassland Experiment: vliv hnojení na druhové složení cévnatých rostlin

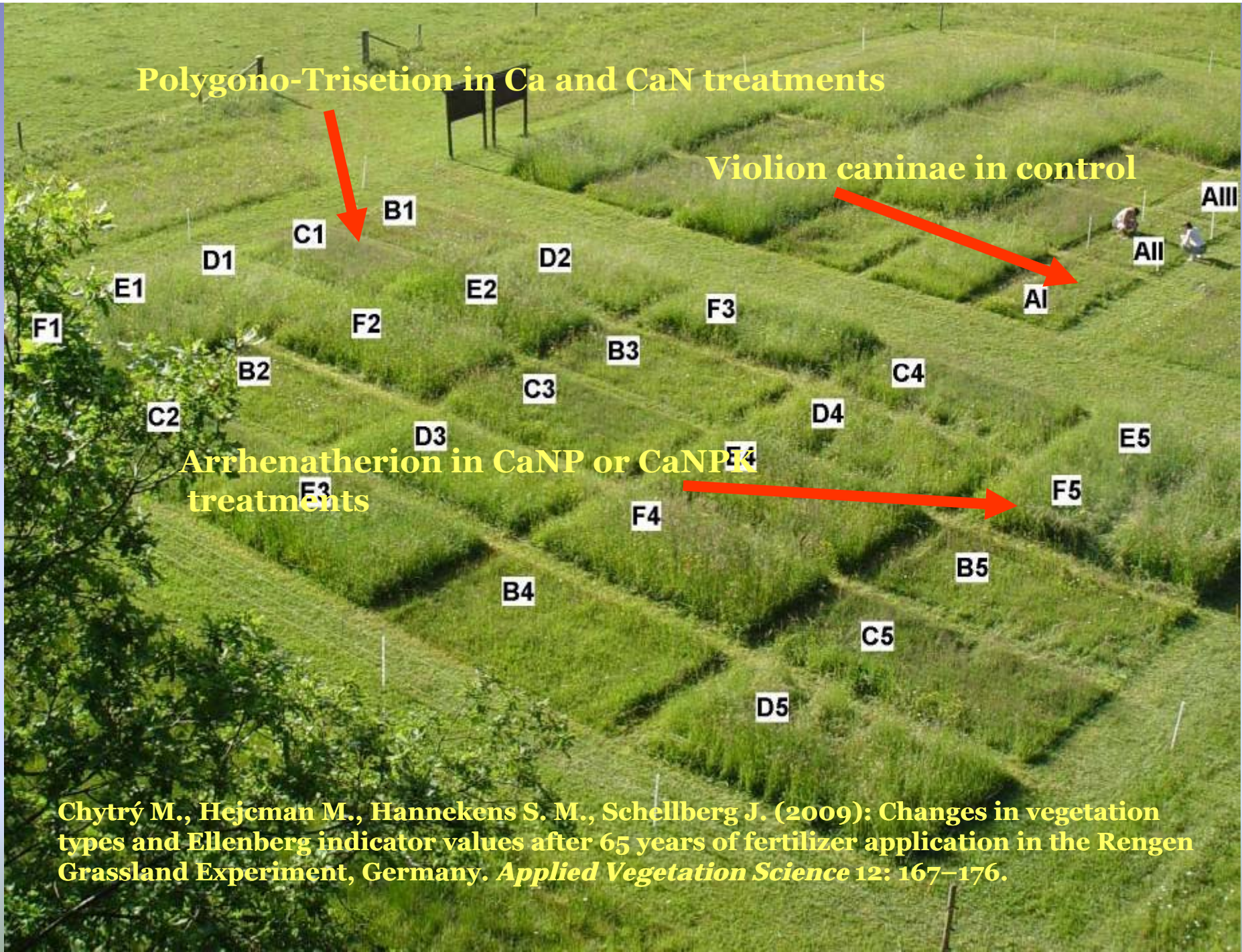
Hejzman M., Klauisová M., Schellberg J., Honsová D. (2007): The Rengen Grassland Experiment: plant species composition after 64 years of fertilizer application. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 122: 259-266.

Polygono-Trisetion in Ca and CaN treatments

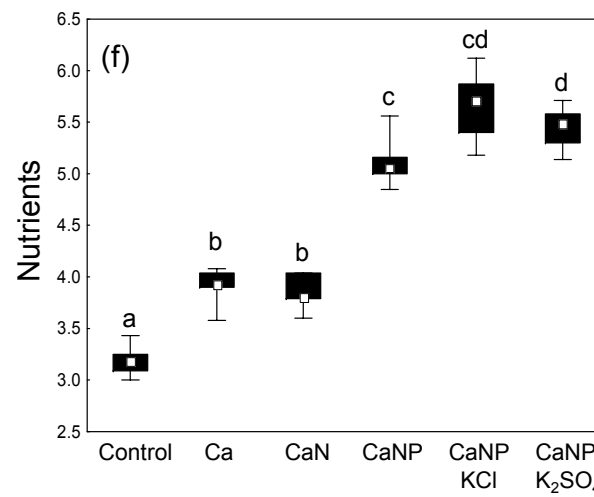
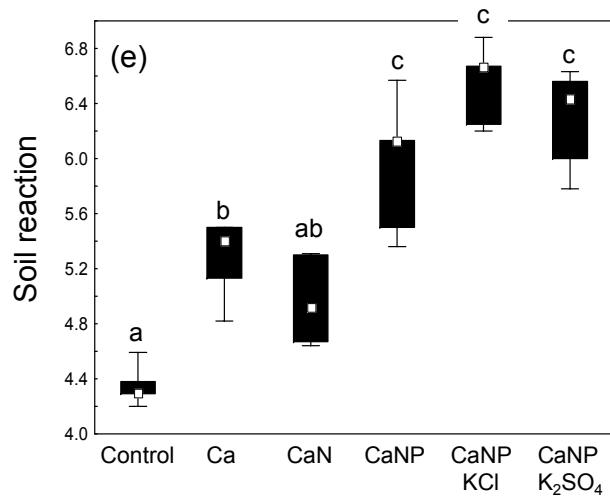
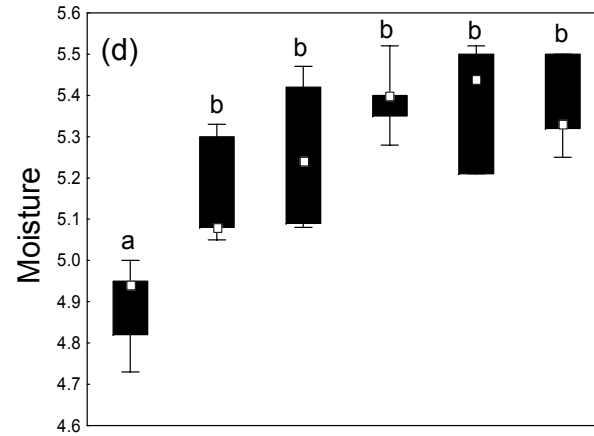
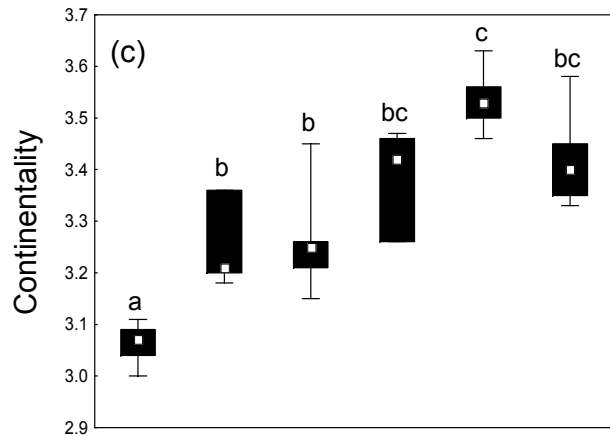
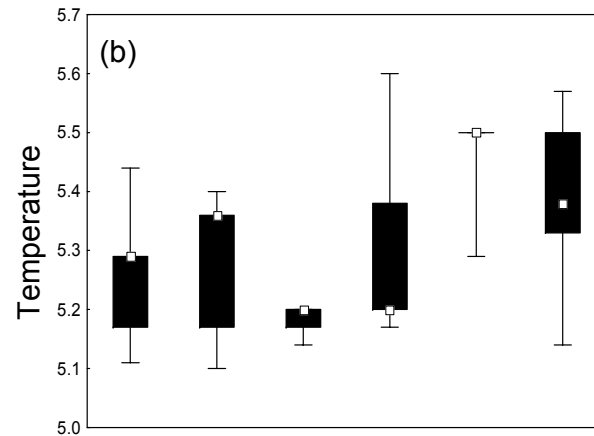
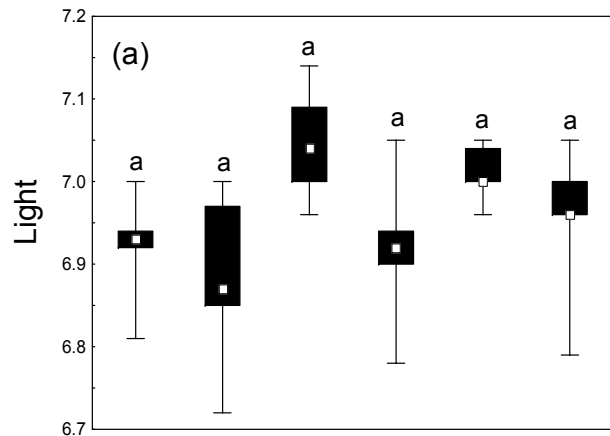
Violion caninae in control

Arrhenatherion in CaNP or CaNPK treatments

Chytrý M., Hejcman M., Hannekens S. M., Schellberg J. (2009): Changes in vegetation types and Ellenberg indicator values after 65 years of fertilizer application in the Rengen Grassland Experiment, Germany. *Applied Vegetation Science* 12: 167–176.

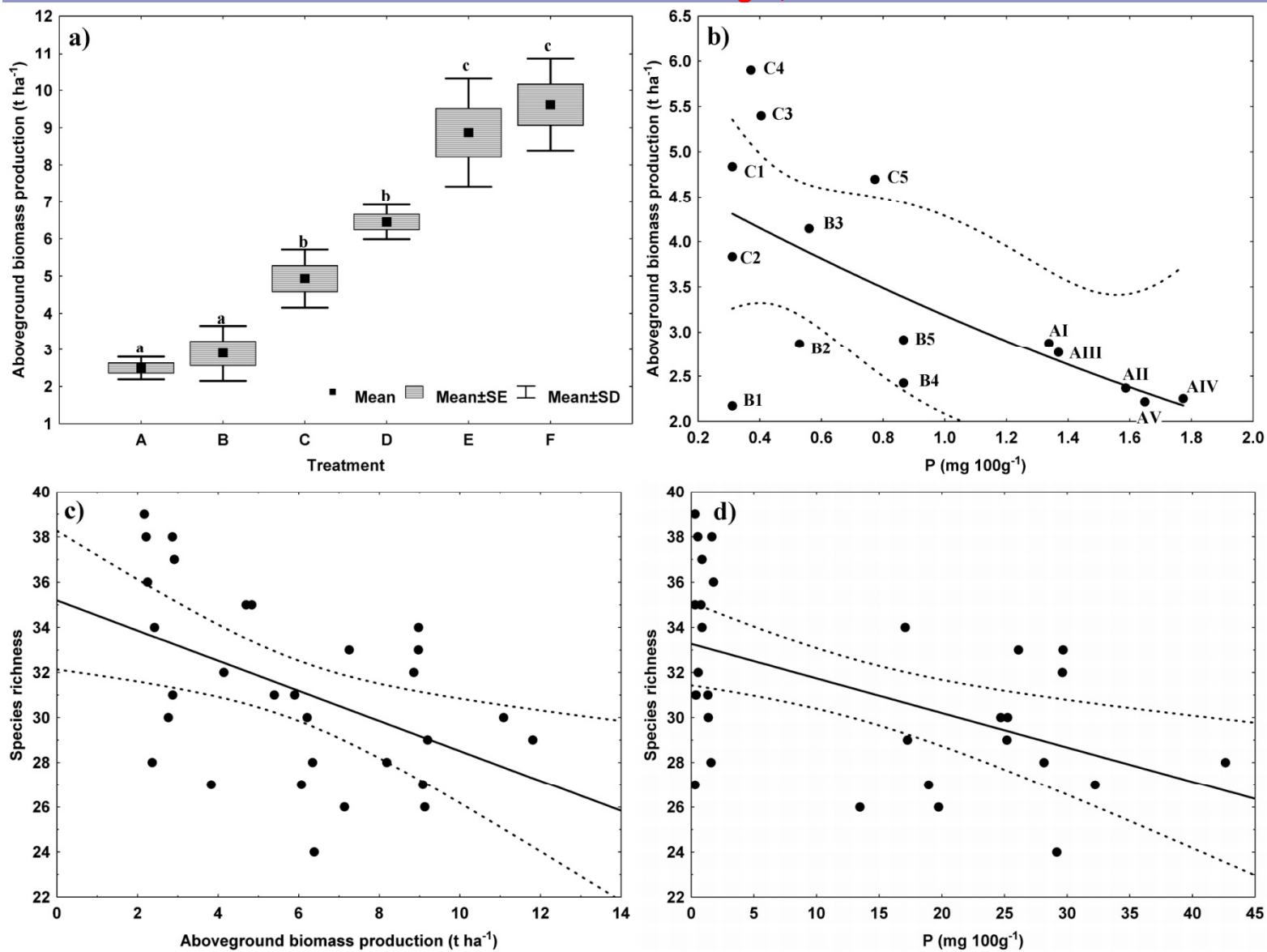

Ellenberg indicator values

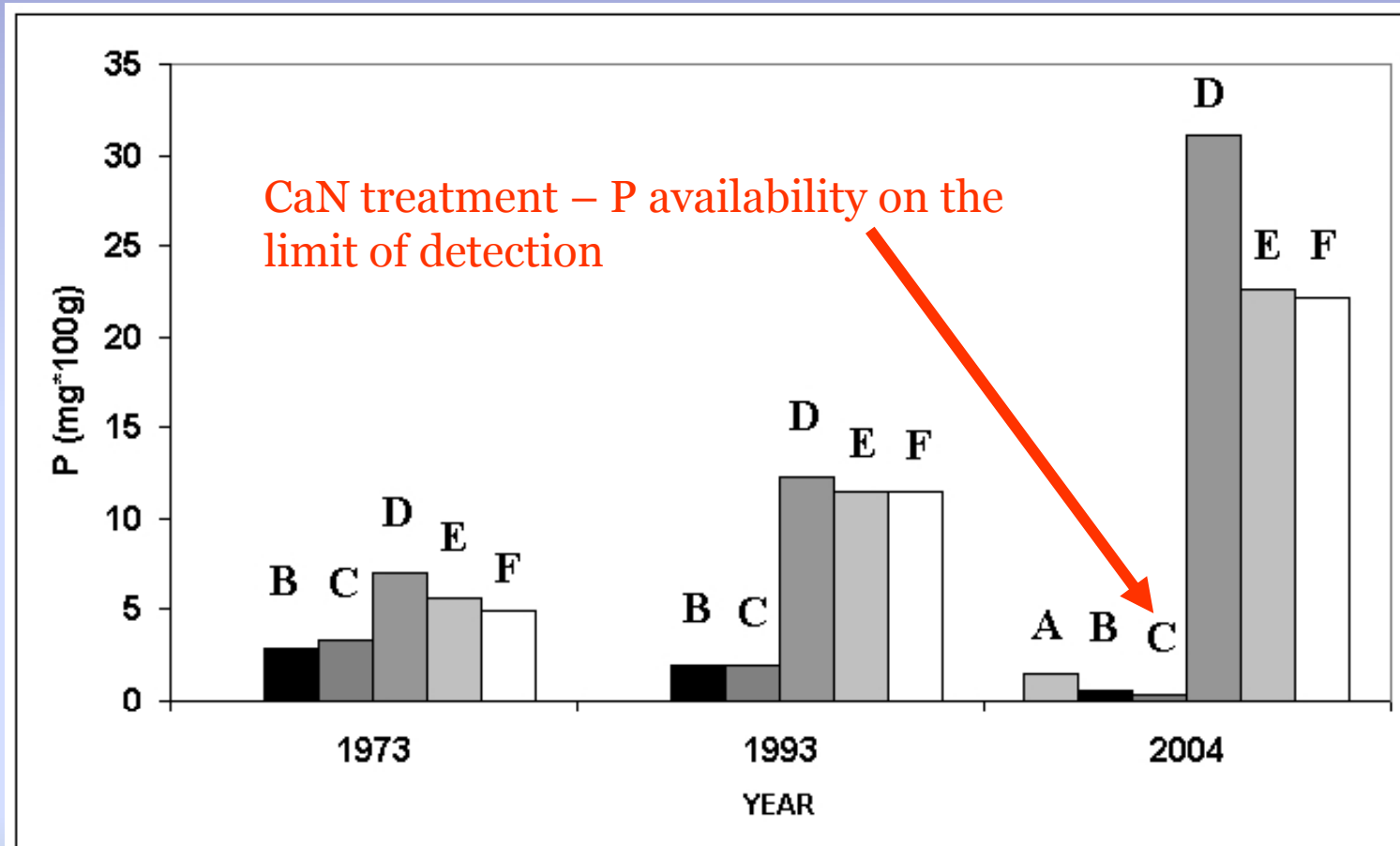
- Chytrý M., Hejcman M., Hannekens S. M., Schellberg J. (2009): Changes in vegetation types and Ellenberg indicator values after 65 years of fertilizer application in the Rengen Grassland Experiment, Germany. *Applied Vegetation Science* 12: 167–176.**

Produkce biomasy, druhová bohatost

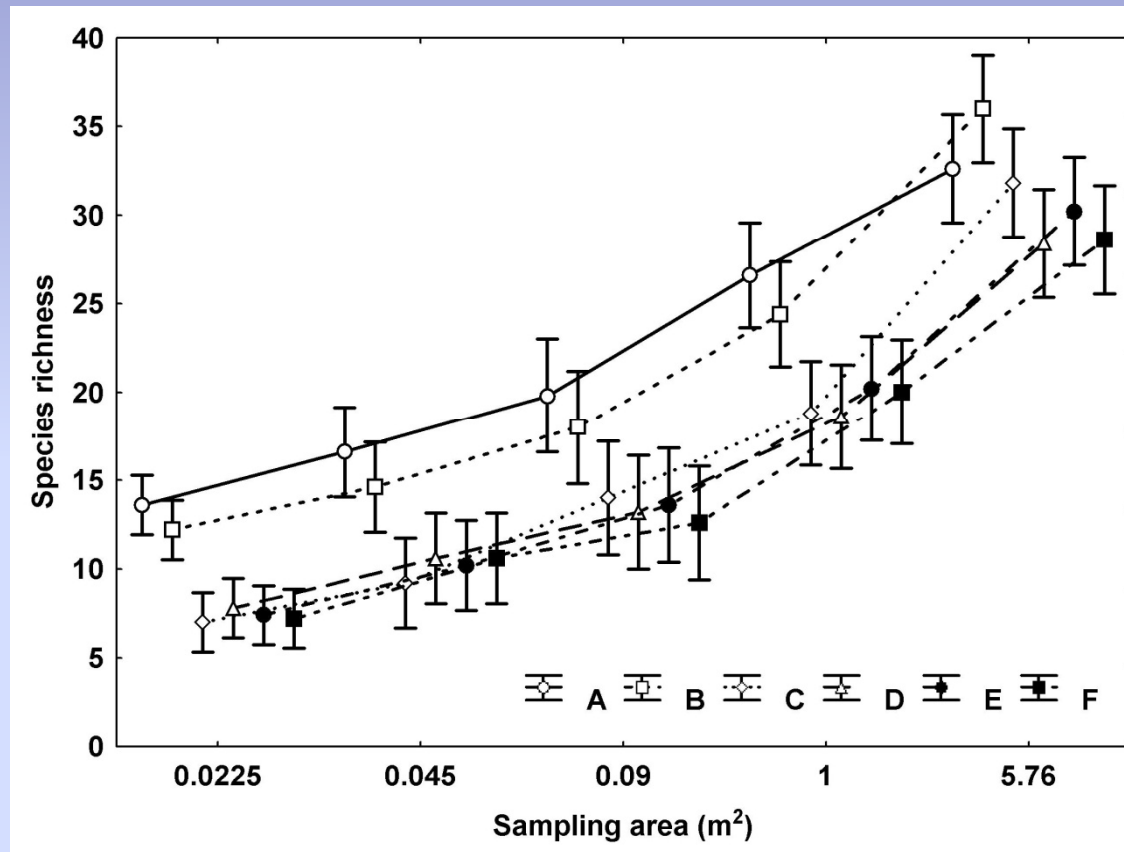
Hejzman M., Češková M., Schellberg J., Pätzold S. (2010): The Rengen Grassland Experiment: effect of soil chemical properties on biomass production, plant species composition and species richness. *Folia Geobotanica* 45: 125-142.

The Rengen Grassland Experiment (RGE): Decrease in P availability can be stimulated by long-term N application!

Hejerman M., Klaudivová M., Schellberg J., Patzold S. (2010): The Rengen Grassland Experiment: effect of soil chemical properties on biomass production, plant species composition and species richness. *Folia Geobotanica* 45: 125-142.

Vliv prostorové škály na počet druhů

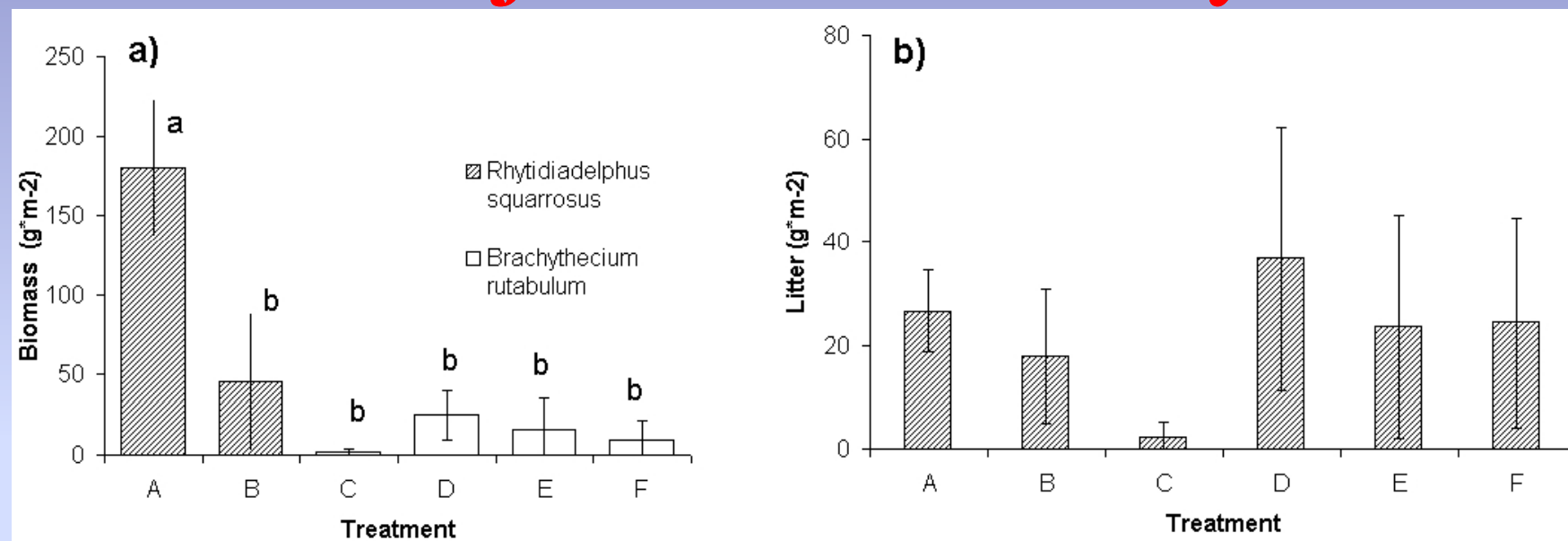

Hejzman M., Češková M., Schellberg J., Pätzold S. (2010): The Rengen Grassland Experiment: effect of soil chemical properties on biomass production, plant species composition and species richness. *Folia Geobotanica* 45: 125-142.

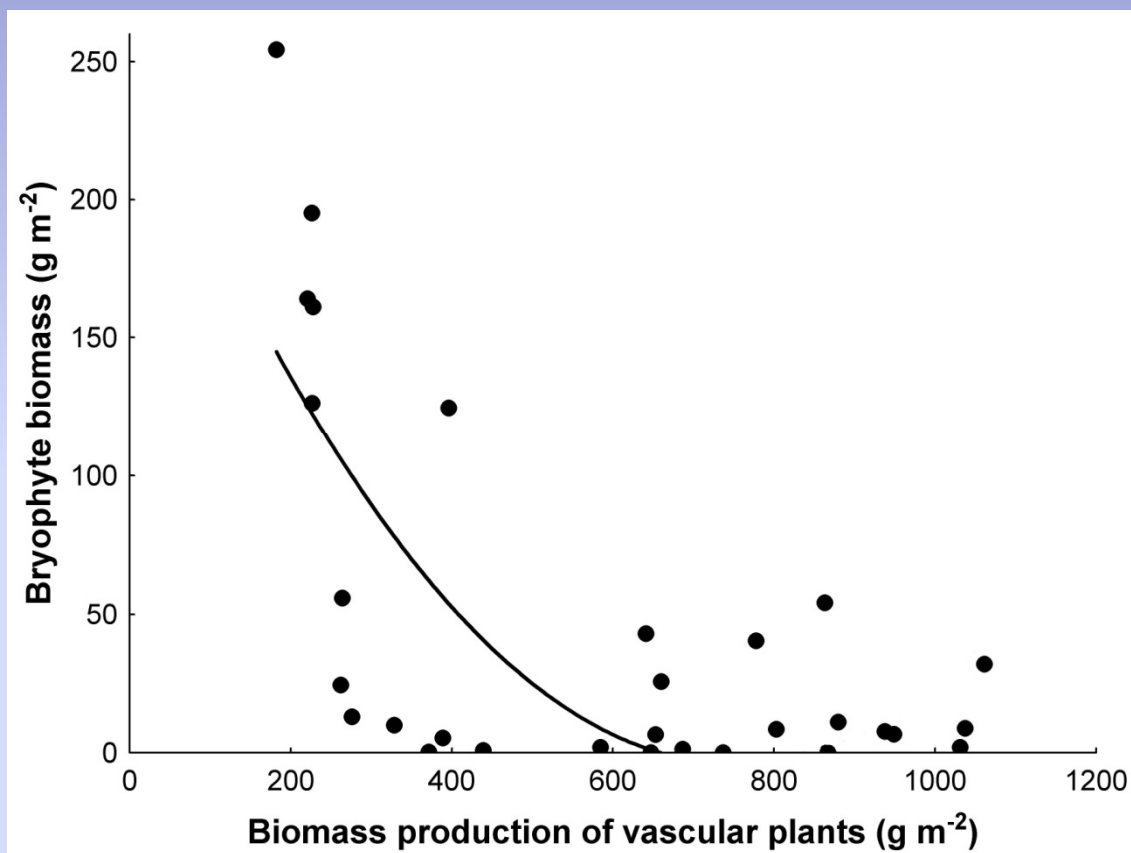
**Rengen Grassland
Experiment: vliv hnojení
na mechová společenstva**

Rengen Grassland Experiment: vliv hnojení na mechorosty

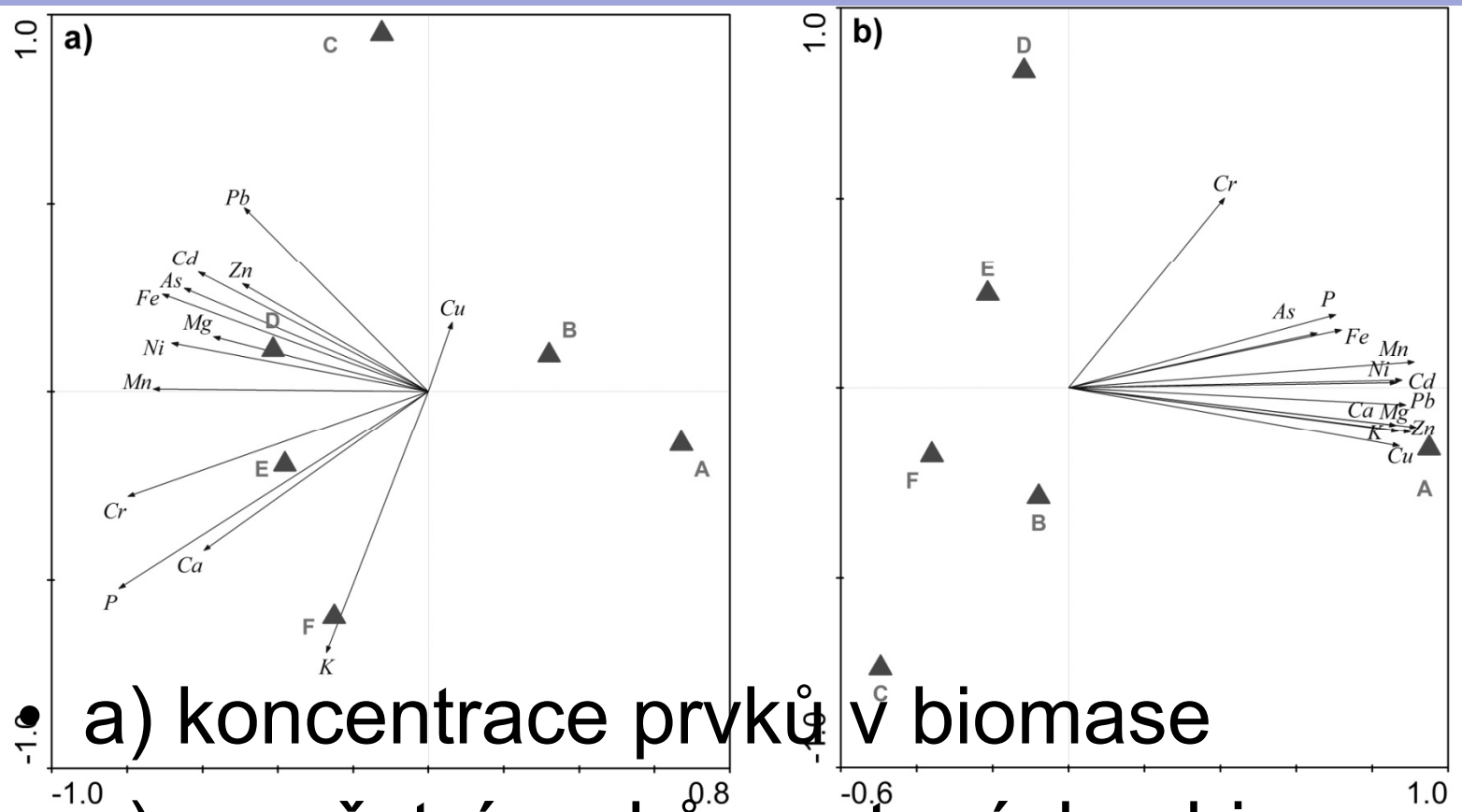
Hejcman M., Száková J., Schellberg J., Šrek P., Tlustoš P., Balík J. (2010): The Rengen Grassland Experiment: bryophytes biomass and element concentrations after 65 years of fertilizer application. *Environmental Monitoring and Assessment* 166: 653–662.

Rengen Grassland Experiment: vliv hnojení na mechorosty

Hejcman M., Száková J., Schellberg J., Šrek P., Tlustoš P., Balík J. (2010): The Rengen Grassland Experiment: bryophytes biomass and element concentrations after 65 years of fertilizer application. *Environmental Monitoring and Assessment* 166: 653–662.

Rengen Grassland Experiment: vliv hnojení na mechorosty

- a) koncentrace prvků v biomase
- a) množství prvků poutaných v biomase

Hejcman M., Száková J., Schellberg J., Šrek P., Tlustoš P., Balík J. (2010): The Rengen Grassland Experiment: bryophytes biomass and element concentrations after 65 years of fertilizer application. *Environmental Monitoring and Assessment* 166: 653–662.

Rengen Grassland Experiment: akumulace rizikových prvků v půdě vlivem dlouhodobého hnojení

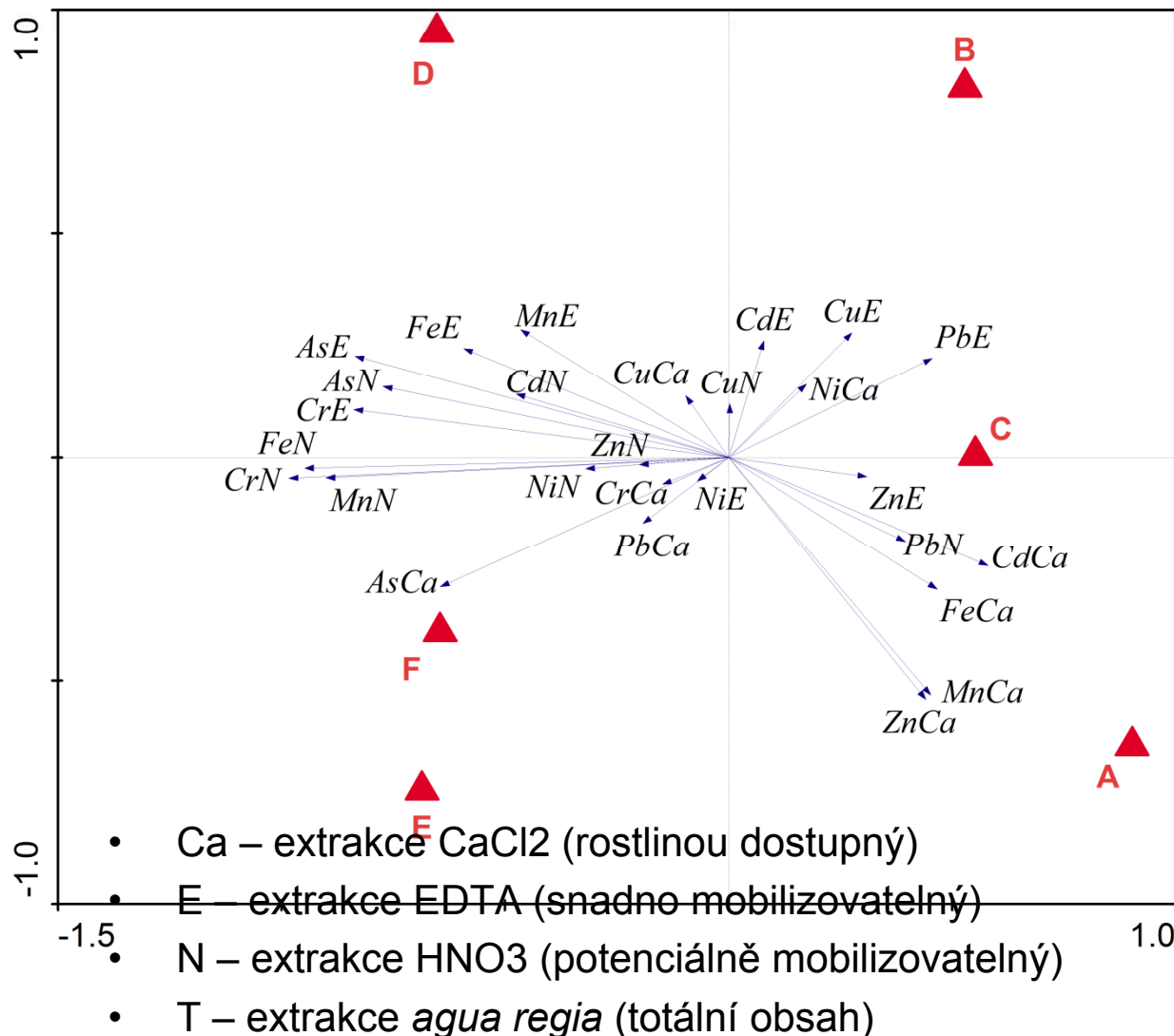
Table 2

Amounts of trace elements (g ha^{-1}) supplied annually to the treatments since 1941 (according to Hejcman et al. 2009).

treatment	As	Cd	Cr	Cu	Fe	Mn	Ni	Pb	Zn
A	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B	1.19	0.05	0.30	9.12	3.77	0.22	1.70	0.60	0.10
C	1.42	0.11	0.56	11.10	149.13	33.80	2.25	11.54	9.48
D	3.95	0.34	319.30	34.19	2590.97	744.13	3.50	14.63	12.39
E	4.02	0.38	320.49	35.89	2652.33	745.31	4.48	15.04	13.73
F	4.02	0.35	319.32	37.00	2594.27	744.87	3.60	14.90	14.23

Hejcman M., Száková J., Schellberg J., Šrek P., Tlustoš P. (2009): The Rengen Grassland Experiment: soil contamination by trace elements after 65 years of Ca, N, P and K fertiliser application. *Nutrient Cycling in Agroecosystems*. 83: 39–50.

Rengen Grassland Experiment: akumulace rizikových prvků v půdě (0 – 10 cm) vlivem dlouhodobého hnojení

Hejzman M., Száková J., Schellberg J., Šrek P., Tlustoš P. (2009): The Rengen Grassland Experiment: soil contamination by trace elements after 65 years of Ca, N, P and K fertiliser application. *Nutrient Cycling in Agroecosystems*. 83: 39–50.

Rengen Grassland Experiment: vztah mezi obsahem prvků v půdě, aplikací hnojivy, odběrem sklizenou biomasou, koncentrací v biomase a produkcí biomasy

Hejcman M., Száková J., Schellberg J., Tlustoš P. (2010): The Rengen Grassland Experiment: relationship between soil and biomass chemical properties, the amount of applied elements and their uptake. *Plant and Soil* 333: 163–179.

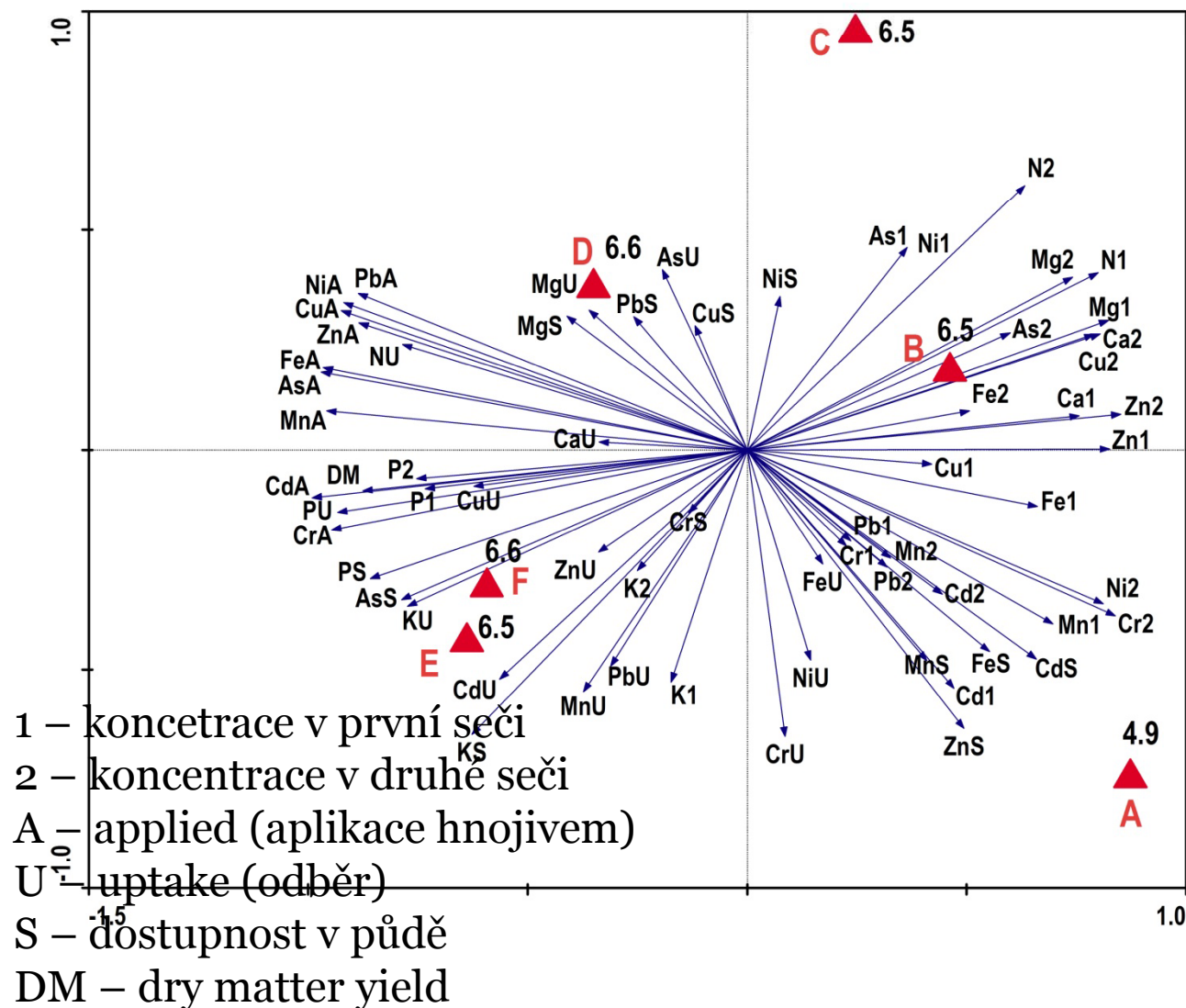

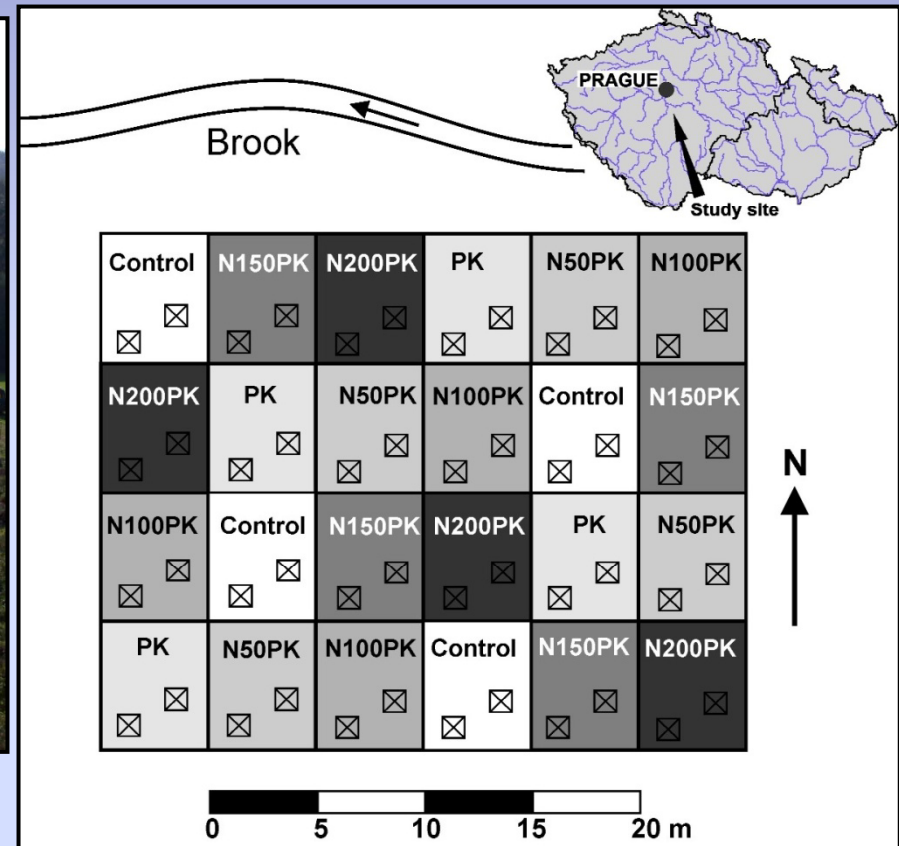
Table 7 Annual balance of elements. Negative values indicate the depletion of the element by harvested biomass uptake, whereas positive values indicate a surplus and possible leaching or accumulation of the element in the RGE.

Analyzed variable	P value	Treatment					
		A Control	B Ca	C CaN	D CaNP	E CaNPKCl	F CaNPK,SO ₄
N (kg ha ⁻¹)	<0.001	-39 ^a	-54 ^a	36 ^b	28 ^b	23 ^b	26 ^b
P (kg ha ⁻¹)	<0.001	-2.8 ^a	-4.1 ^a	-3.6 ^a	19.4 ^b	19.7 ^b	20.7 ^b
K (kg ha ⁻¹)	<0.001	-26 ^a	-45 ^a	-30 ^a	-37 ^a	8 ^b	35 ^b
As (g ha ⁻¹)	<0.001	-0.6 ^a	0.6 ^b	0.2 ^b	3.2 ^c	3.1 ^c	3.2 ^c
	<0.001	-0.9 ^{ab}	-0.6 ^a	-0.5 ^a	-0.7 ^a	-1.3 ^b	-0.7 ^a
Cd (g ha ⁻¹)							
Cr (g ha ⁻¹)	<0.001	-6.5 ^a	-4.2 ^{ab}	-1.8 ^b	316 ^c	315 ^c	316 ^c
	<0.001	-18 ^a	-14 ^{ab}	-12 ^{ab}	9 ^c	-1 ^{bc}	6 ^c
Cu (g ha ⁻¹)							
Fe (g ha ⁻¹)	<0.001	-1555 ^a	-1159 ^a	-528 ^a	1961 ^b	1772 ^b	1793 ^b
	<0.001	-392 ^a	-213 ^{ab}	-135 ^b	385 ^c	339 ^c	362 ^c
Mn (g ha ⁻¹)							
Ni (g ha ⁻¹)	<0.001	-3.6 ^a	-1 ^b	0.3 ^{bc}	1.1 ^c	1.5 ^c	0.9 ^c
Pb (g ha ⁻¹)	<0.001	-2.3 ^a	-1 ^a	10.4 ^b	13.4 ^c	12.2 ^{bc}	12.4 ^{bc}
Zn (g ha ⁻¹)	0.345	-105	-94	-89	-100	-104	-108

Dlouhodobé hnojení aluviální psárkové louky – Černíkovice

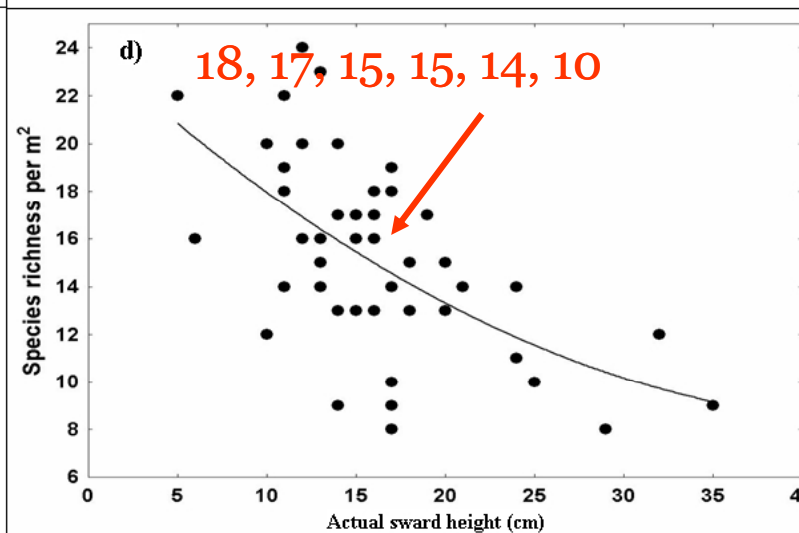
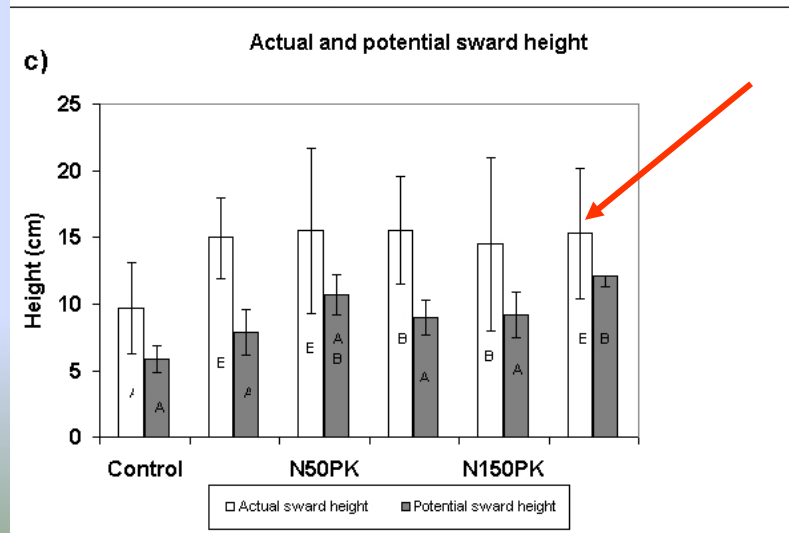
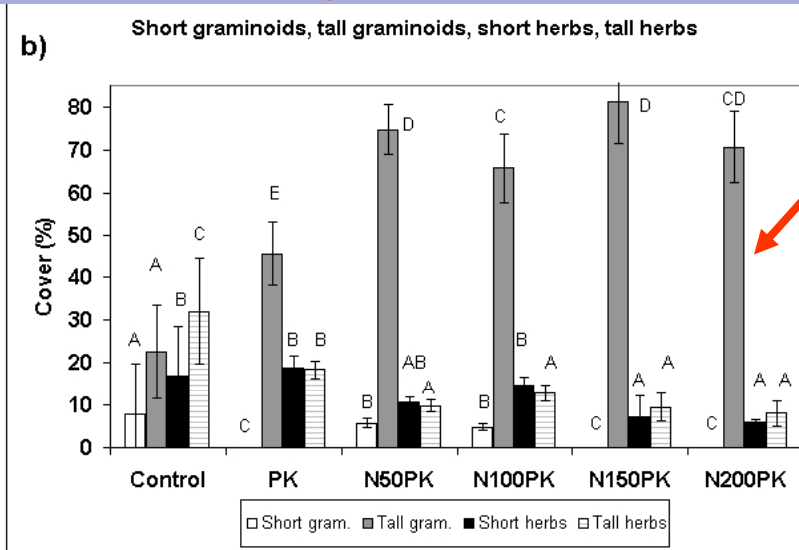
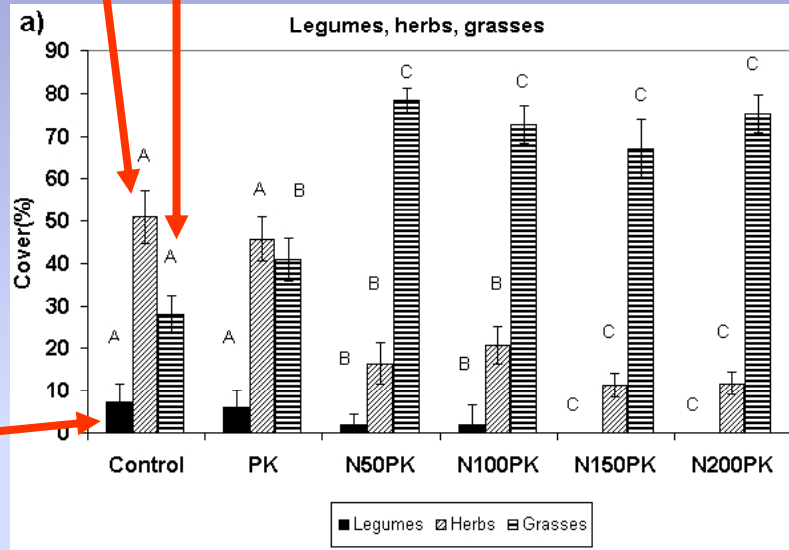

Kontrola – není limitována P po 40 letech!

Honsová D., Hejcman M., Klaudivová M., Pavlů V., Kocourková D., Hák J. (2007): Species composition of an alluvial meadow after 40 years of applying nitrogen, phosphorus and potassium fertilizer. *Preslia* 79: 245–258.

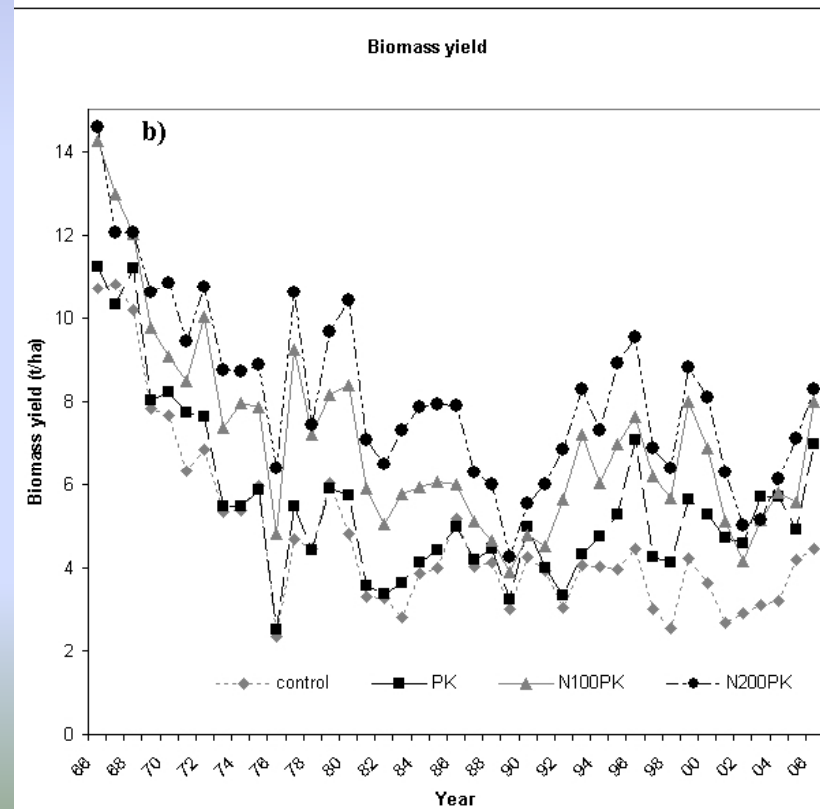
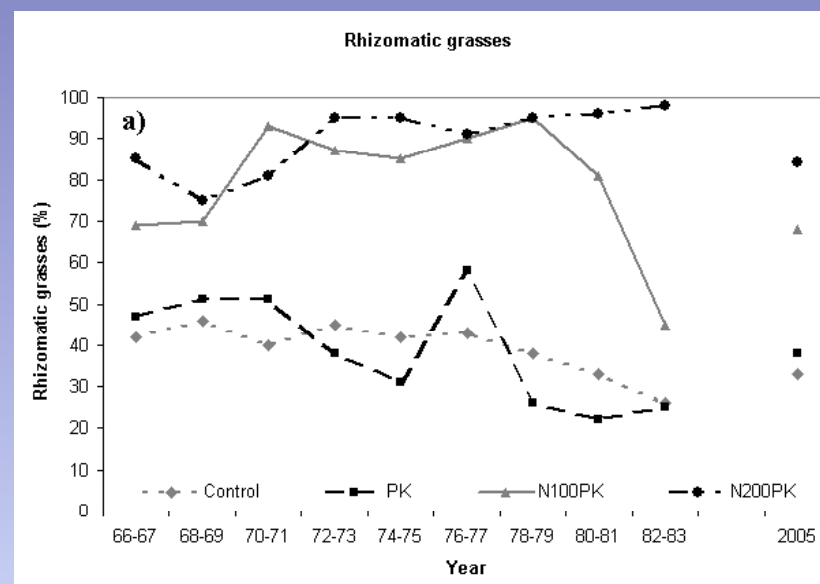
The Černíkovice experiment – effect of fertilizer application on plant species composition after 40 years

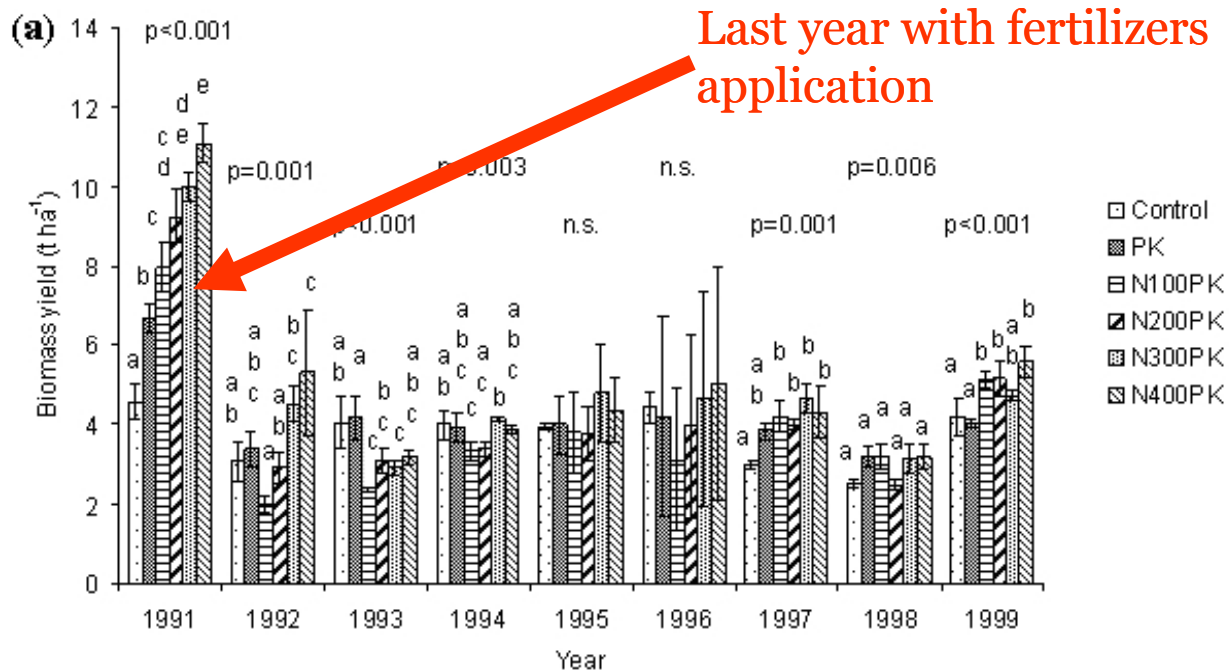

Černíkovice

- NPK – Podpora rhizomatických trav
- Snížení výnosu kontroly proti PK variantě až po 30 letech!
- Velké meziroční výkyvy v produkci biomasy

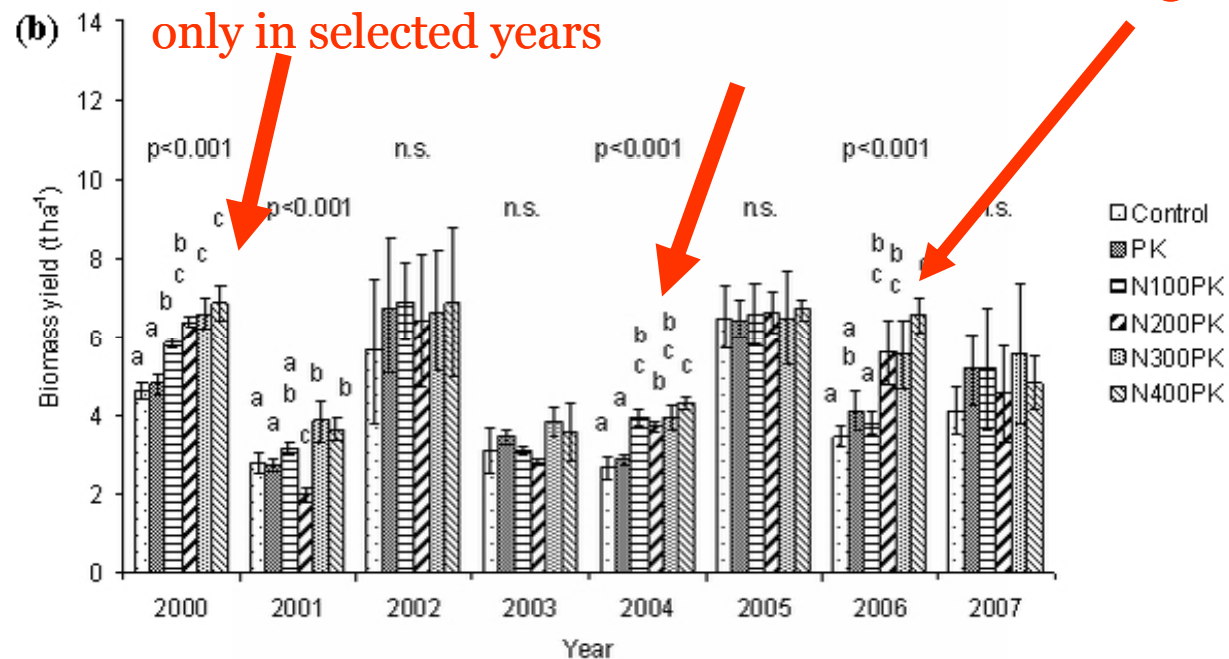
Honsová D., Hejzman M., Klaudivová M., Pavlů V., Kocourková D., Hakl J. (2007): Species composition of an alluvial meadow after 40 years of applying nitrogen, phosphorus and potassium fertilizer. *Preslia* 79: 245–258.

Residual effect of NPK application on alluvial grassland after 16 years

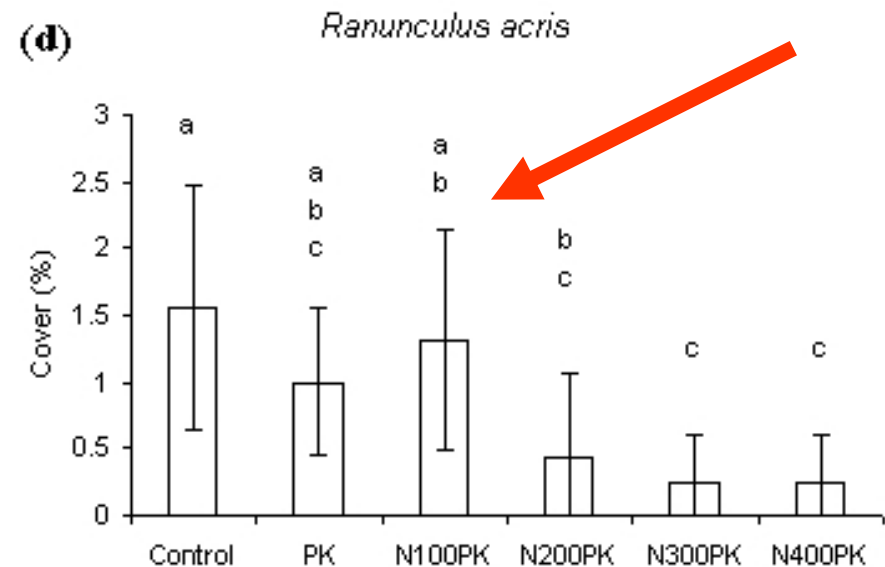
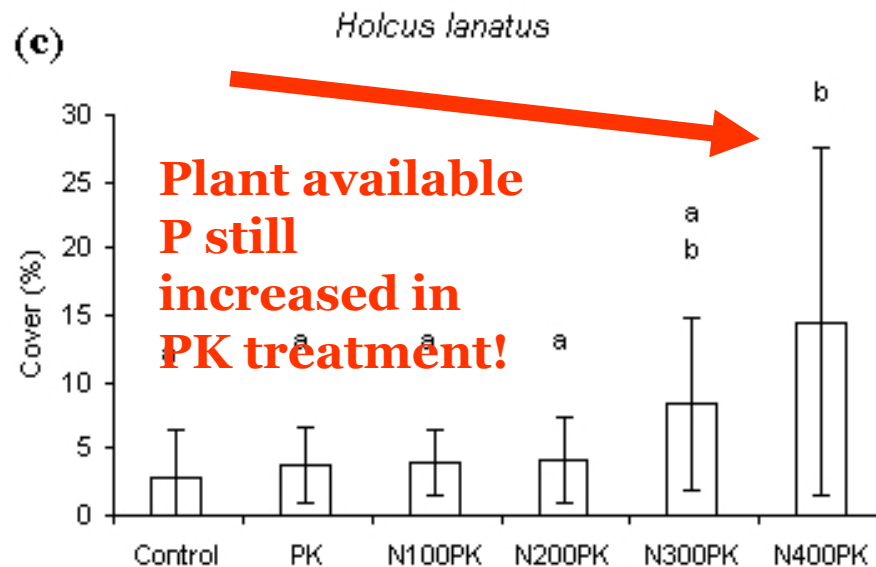
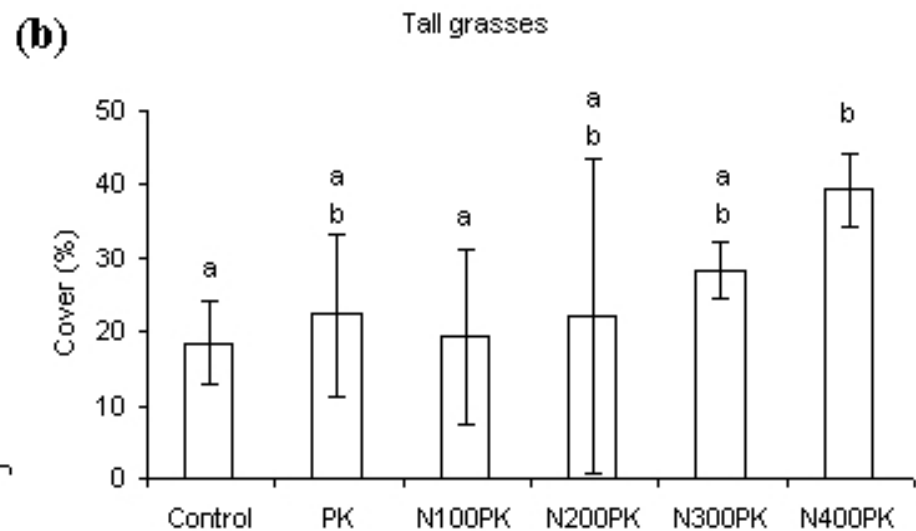
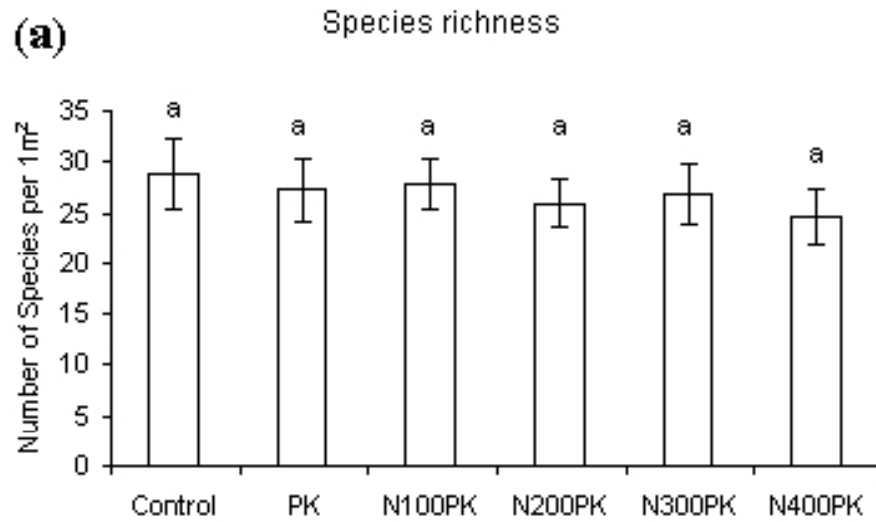
Residual effect of former fertilizer treatments significant only in selected years

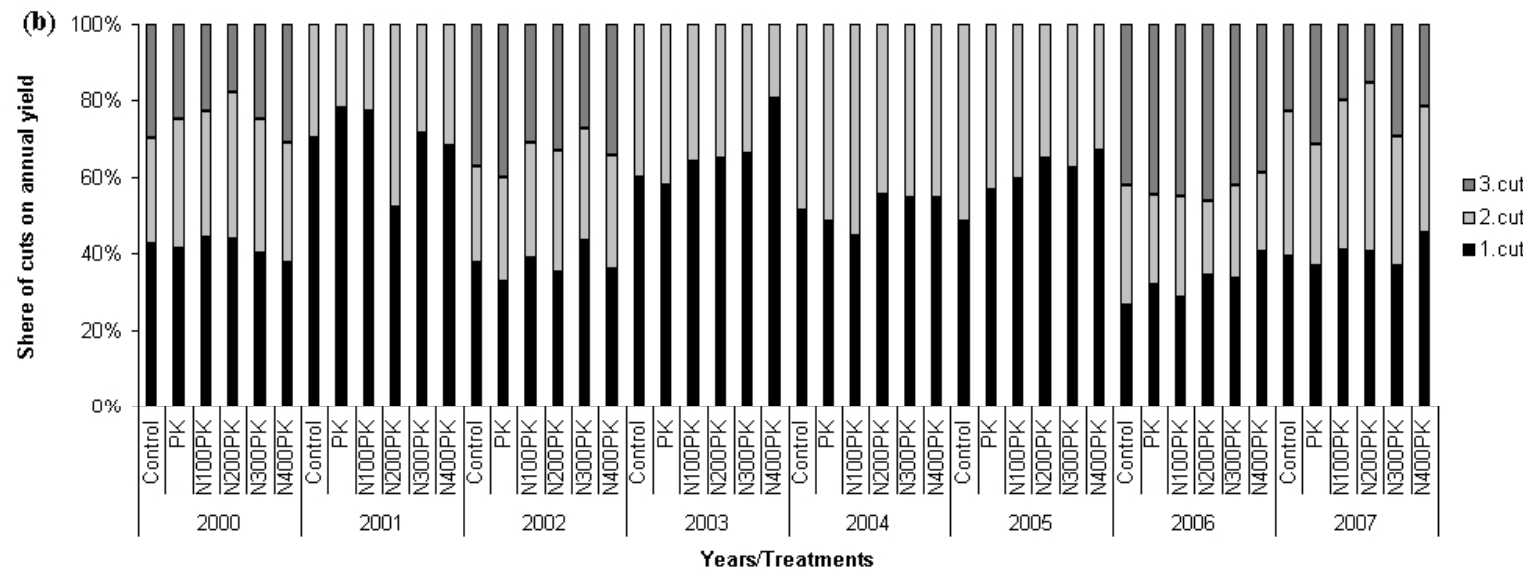
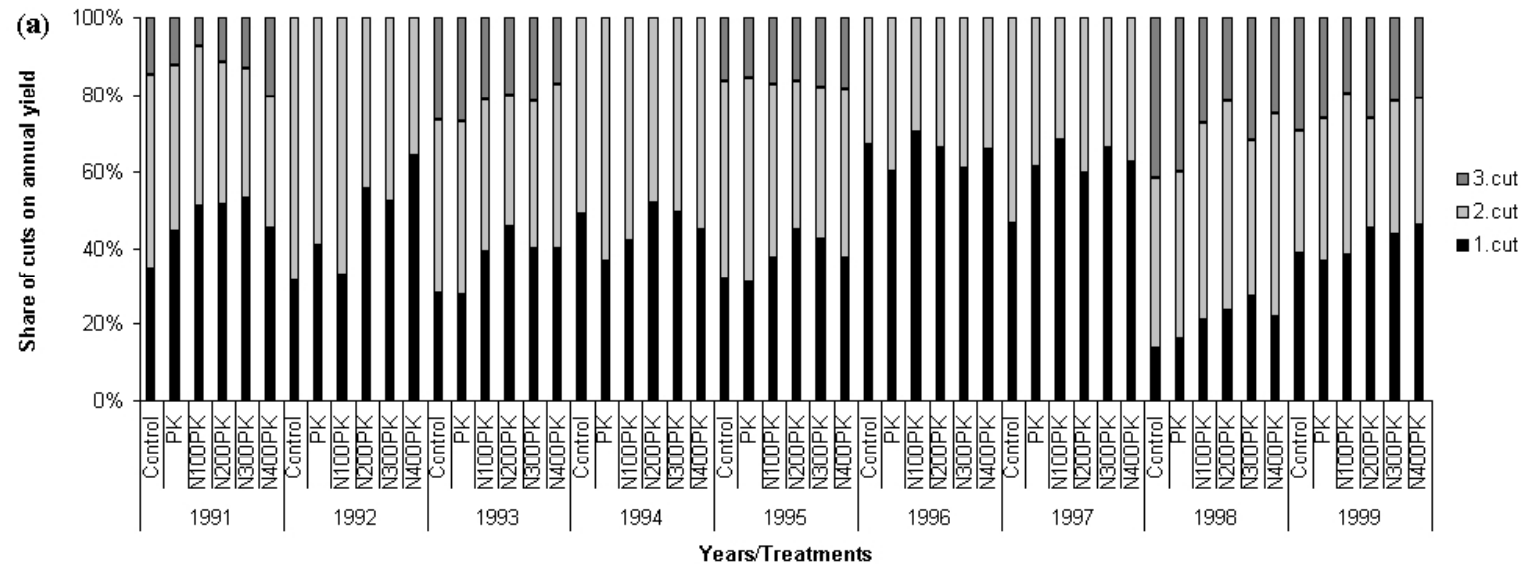
Hrevušová Z., Hejcman M., Pavlů V., Hakl J., KlauDISOVÁ M., Mrkvička J. (2009): Long-term dynamics of biomass production, soil chemical properties and plant species composition of alluvial grassland after the cessation of fertilizer application in the Czech Republic. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 130: 123–130.

Residual effect of NPK application on alluvial grassland after 16 years

Residual effect of NPK application on alluvial grassland after 16 years – share of cuts on annual yield

Hrevušová Z., Hejcman M., Pavlů V., Hák J., Klauďisová M., Mrkvička J. (2009): Long-term dynamics of biomass production, soil chemical properties and plant species composition of alluvial grassland after the cessation of fertilizer application in the Czech Republic. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 130: 123–130

3. DUSÍKATÉ HNOJENÍ

okyselující účinek, depozice N sloučenin

- Použití hnojiva s „neutrálním ($\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$)“ a „silně okyselujícím ($(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$)“ účinkem
- Proč **depozice N sloučenin** podporuje šíření bezkolence modrého (*Molinia caerulea*)?
- Bezkolenec reaguje pozitivně na přídavek N i při poměru **N/P = 30 – 40/1**!
- Mnoho mokřadů je **limitováno fosforem nebo draslíkem, nikoli dusíkem**! Depozice N nemusí mít přímý vliv na přežití chráněných druhů rostlin (**Wassen et al. 2005**).

Park Grass Experiment

Labská louka – šíření bezkolence

5. Vápnění – jaký vliv má na druhovou pestrost travních porostů?

- Vliv na druhovou pestrost není jednoznačný
- Podpora na živiny náročnějších druhů – zrychlená mineralizace organické hmoty
- Proč je smilka tuhá schopná dlouhodobě přežít vápnění?
- Tvar kořenové absorpční zóny – smilka má většinu absorpční kořenové zóny hlouběji než jiné druhy trav v acidofilním trávníku (*Pecháčková et al. 2003*)
- Smilka je tedy pravděpodobně schopná získávat P z hlubších vrstev půdy, které nejsou vápněním ovlivněny

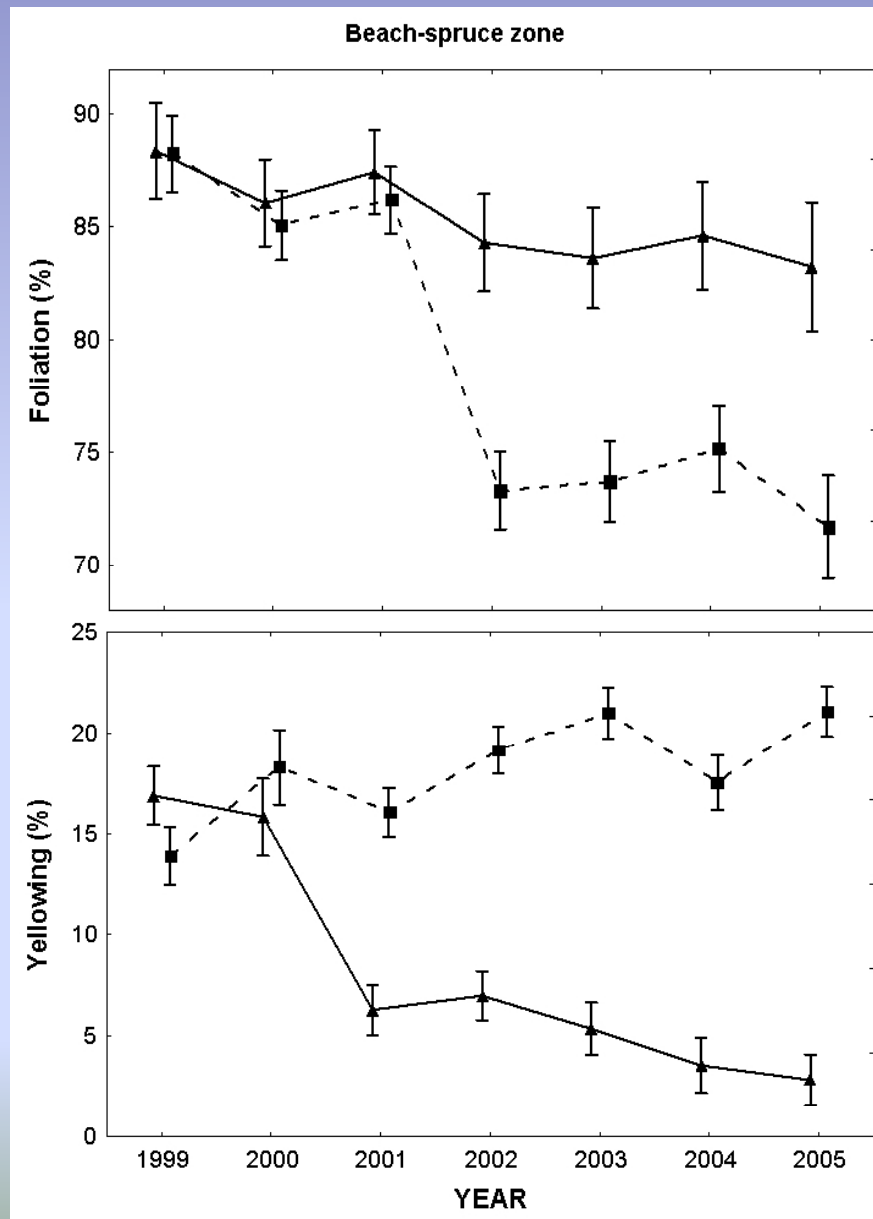

Vápnění

- Snižuje mobilitu těžkých kovů v půdě (Cd, Zn, Mn, Fe, Al) a jejich přechod do potravního řetězce
- Korekce okyselení půd vlivem N depozice
- Odstranění poruch ve výživě přirozených smrkových porostů – deficitu Mg

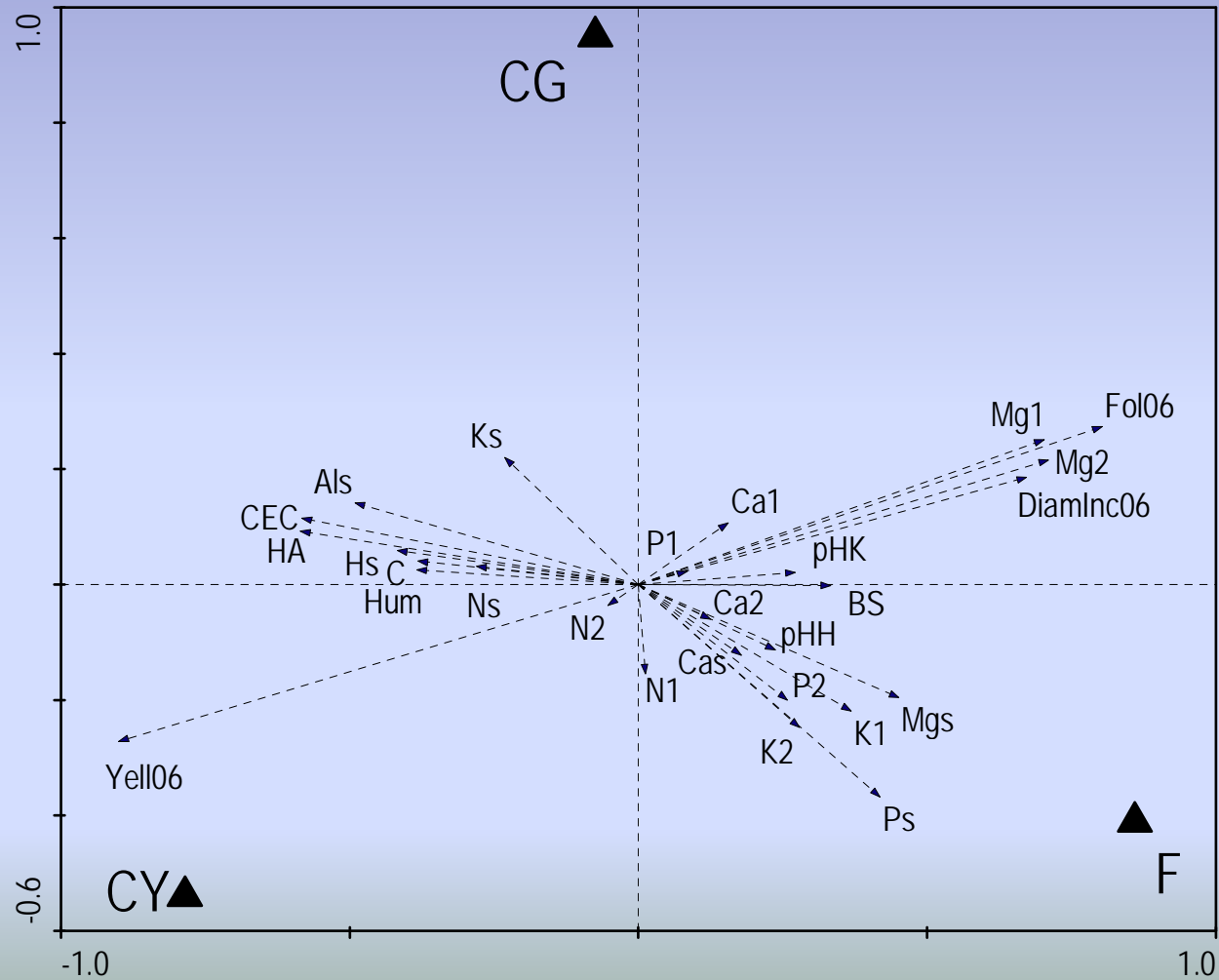

Šumava, lokalita Stožec

Korekce žloutnutí
smrkových porostů
jednorázovou
aplikací Mg hnojiva
(*Vacek et al. 2006*)

Vztah mezi půdními chemickými vlastnostmi, listovými analýzami, foliací žloutnutím a přírůstkem smrku

7. REZIDUÁLNÍ VLIV HNOJENÍ NA TRAVNÍ EKOSYSTÉMY

Přibližné výnosy píce (v t*ha⁻¹) a množství živin (v kg*ha⁻¹) odstraněných při sečném využívání travních porostů

	výnos sušiny	N	P	K	Ca	Mg
nivní psárkové louky	6-11	180-330	24-44	150-275	48-88	16,5-30,3
tužebníková lada	6-10	180-300	24-40	150-225	48-80	16,5-27,5
ovsíkové louky	3-5	90-150	9-15	75-125	24-40	8,3-13,8
trojštětové louky	2-5	60-150	6-15	50-125	16-40	5,5-13,8
horské a podhorské smilkové trávníky	0,5-1,5	10-25	0,1-0,3	7,5-22,5	1-3	0,8-2,3
širokolisté stepní trávníky	0,6-1,2	12-24	0,1-0,3	9-18	3,6-9,6	1,7-3,3
úzkolisté stepní trávníky	0,2-0,6	4-12	0,5-1,4	3-9	1,6-4,8	0,6-1,7

7. REZIDUÁLNÍ VLIV HNOJENÍ NA TRAVNÍ EKOSYSTÉMY

- Závislý na typu travního porostu
- Na dávkách a formách použitých hnojiv
- Zda-li je porost sklízen či nesklízen
- Vliv na druhové složení travního porostu, chemické vlastnosti půdy a biomasy

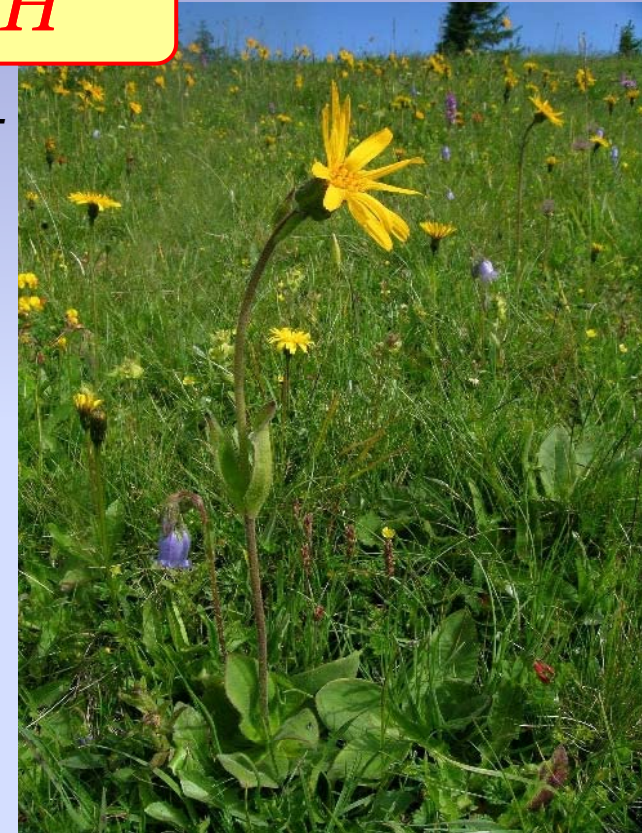

*The Rengen Grassland Farm
(University of Bonn): dlouhodobý
extenzifikační pokus*

7. REZIDUÁLNÍ VLIV HNOJENÍ NA TRAVNÍ EKOSYSTÉMY

POKUS DR. LUDIHO V ALPÁCH

- Založen v roce 1932 na společenstvu *Geo montani-Nardetum* (Hegg et al. 1992, Dahler 1992)
- Krátkodobé hnojení, maximálně 4 x v 30. letech
- Prováděny přísevy „pícninářsky“ hodnotných druhů
- 40 let po přerušení hnojení: **Smilka tuhá** – stále redukovaná ve variantách s aplikací Ca, P, NP, NPK, NPKCa, Thomasovi moučky a hnoje. Bez vlivu: N, K a NK hnojení.
- **Prha chlumní** – redukována všemi variantami hnojení s výjimkou K, to samé platí pro **vřes obecný** a **borůvku**.
- Zvýšená listová koncentrace N nebo P ve variantách hnojených N nebo P u vybraných druhů
- 70 let po přerušení hnojení: stále průkazný vliv aplikace Ca na druhové složení porostu a koncentraci Ca v půdě (Spiegelberger et al. 2006)

Nardetum

7. REZIDUÁLNÍ VLIV HNOJENÍ NA TRAVNÍ EKOSYSTÉMY

POKUS DR. ŠTURSOVÉ V KRKONOŠÍCH

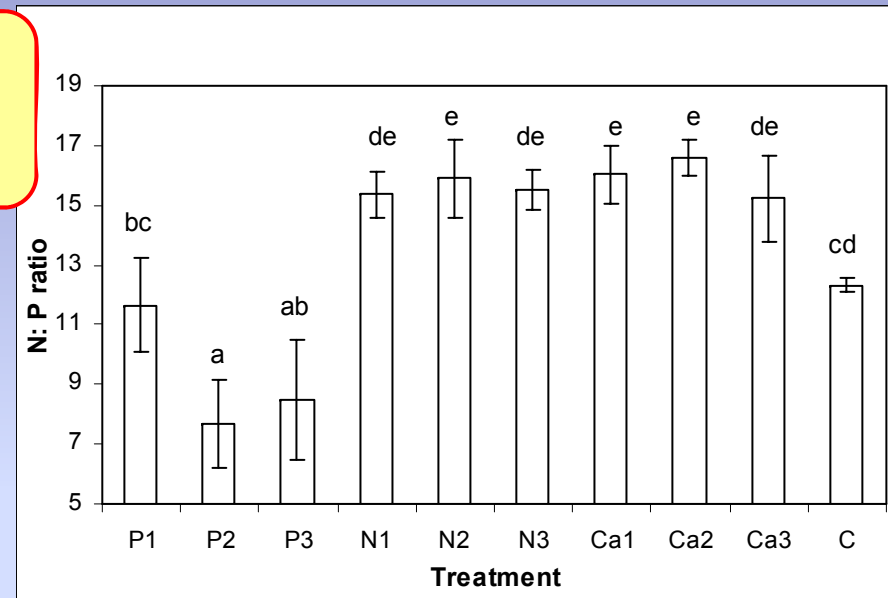
- Téměř 40 let po přerušení krátkodobého hnojení subalpínských smilkových porostů:
- průkazný vliv P hnojení na strukturu porostu, koncentraci P v půdě a v celkové biomase
- průkazný vliv Ca hnojení na koncentraci Ca v půdě a v celkové biomase (*Hejčman et al. 2007*)

7. REZIDUÁLNÍ VLIV HNOJENÍ NA TRAVNÍ EKOSYSTÉMY

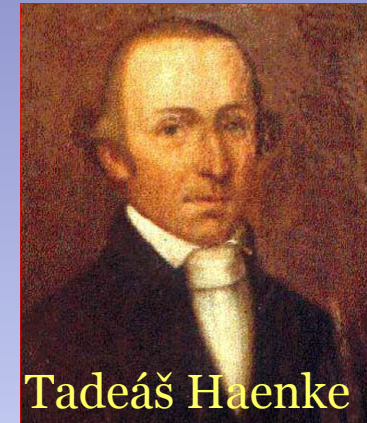
POKUS DR. ŠTURSOVÉ V KRKONOŠÍCH

- Vliv hnojení na koncentraci prvků v biomase smilky po 40 letech: zřetelný vliv varianty na Ca, P, N a N/P poměr (*Klaudisová et al. 2007*)!
- Potvrzuje výsledky z pokusu Dr. Ludiho

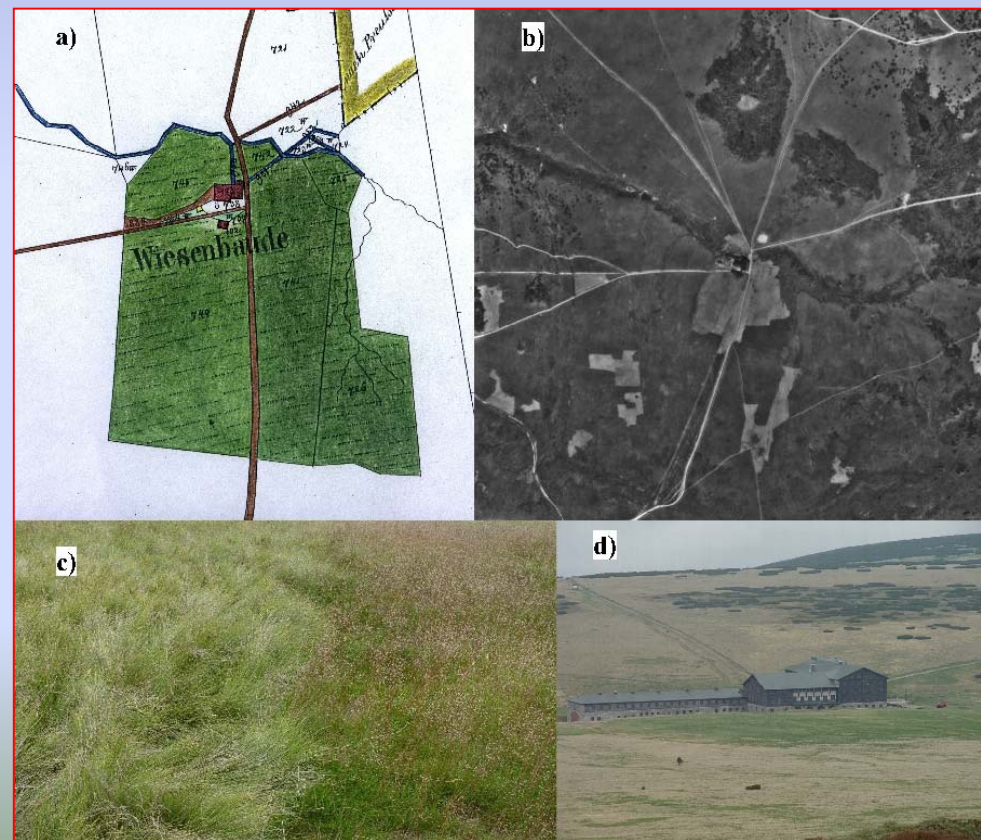

7. REZIDUÁLNÍ VLIV HNOJENÍ NA TRAVNÍ EKOSYSTÉMY

TRAVNÍ ZAHRADA U LUČNÍ BOUDY V KRKONOŠÍCH

- Travní zahrada: hnojena hnojem a dřevěným popelem min. 200 let
- Rozdíl v druhovém složení mezi hnojenou a nehnojenou plochou byl poprvé popsán 1786
- Vypočítané dávky: 90–140 kg N, 250–350 kg K, 30–50 kg P, 300–450 kg Ca, 80–130 kg Mg
- Termín posledního hnojení a senoseče: 1944
- Reziduální vliv hnojení na druhové složení vegetace, koncentraci Ca v půdě, koncentraci P a Mg v nadzemní biomase stále dobře patrný (*Semelová et al. 2007*)

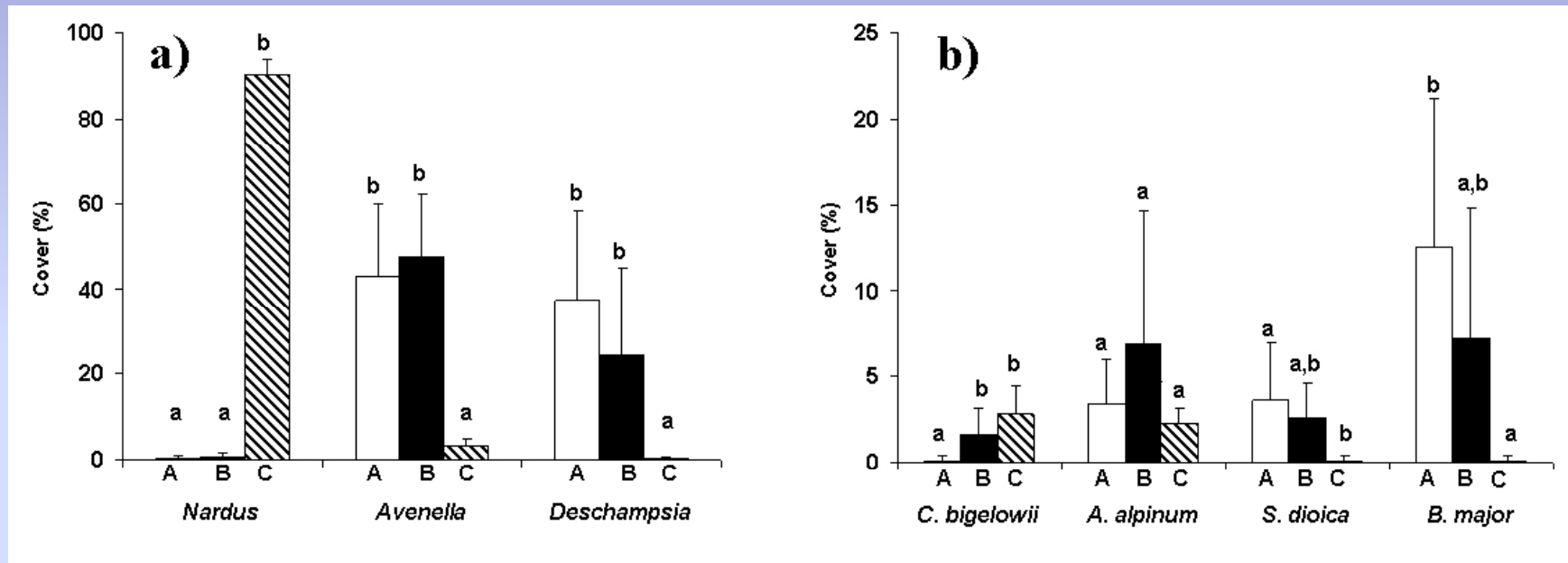

7. Reziduální vliv hnojení na travní ekosystém – travní zahrada u Luční boudy v Krkonoších

Reziduální vliv hnojení na chemické vlastnosti půdy a nadzemní biomasy. A, B – hnojené varianty a C kontrola

Soil characteristics	Treatment A	Treatment B	Treatment C
Ca concentration	1.59±0.4 ^a	1.28±0.5 ^a	0.58±0.04 ^b
Mg concentration	0.29±0.05	0.26±0.06	0.24±0.04
P concentration	0.08±0.01	0.08±0.01	0.07±0.02
K concentration	0.69±0.1	0.72±0.2	0.87±0.1
N-total concentration	1.38±0.5	1.65±0.6	1.66±0.6
pH (H ₂ O)	4.15±0.1	4.17±0.1	4.20±0.1
Biomass characteristics			
Ca concentration	0.25±0.08	0.23±0.02	0.17±0.01
Mg concentration	0.13±0.01 ^a	0.11±0.01 ^b	0.08±0.01 ^c
P concentration	0.34±0.06 ^a	0.28±0.03 ^a	0.15±0.03 ^b
K concentration	1.18±0.09	1.47±0.25	1.16±0.11
CF concentration	28.72±2.02	30.46±1.32	32.33±0.87
CP concentration	13.34±1.25	12.36±1.28	10.84±10.8
N/P ratio	6.3±0.7 ^a	7.0±0.7 ^a	11.5±1.2 ^b
Sward height (cm)	16±4 ^a	12±3 ^b	11±2 ^b

7. Reziduální vliv hnojení na travní ekosystém – travní zahrada u Luční boudy v Krkonoších

- Reziduální vliv hnojení na druhové složení porostu. A, B – hnojené varianty a C kontrola

Long-term arable crops experiments

- Established in 1955 – organic fertilizer and mineral fertilizer treatments
- Use of N isotopes in archaeology

Hejzman M., Kunzová E. (2010): Sustainability of winter wheat production on sandy-loamy Cambisol in the Czech Republic: results from a long-term fertilizer and crop rotation experiment. *Field Crops Research* 115: 191–199.

*DĚKUJI ZA POZORNOST – je
potřeba věnovat pozornost i jiným
prvkům než je dusík!*

<http://fle.czu.cz/~hejcman/index.html>